

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ปัญหาในการปฏิบัติงานตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์” ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมจากเอกสาร วารสาร หนังสือ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ โดยแบ่งแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน
 - 1.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการทำงาน
 - 1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ
2. การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง
 - 2.1 การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในต่างประเทศ
 - 2.2 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์
 - 2.3 การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์
 - 2.4 หลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์
 - 2.5 สถิติที่เกี่ยวข้อง
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

แนวความคิดและทฤษฎีการลงโทษของนักอาชญาวิทยาในปัจจุบัน การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น Grupp Stanley E. ได้สรุปเป็นทฤษฎีการลงโทษไว้ในหนังสือ “Theories of Punishment”

มหาวิทยาลัยอินเดียนาว่า แนวความคิดในการลงโทษตามกฎหมายอาญา แบ่งเป็น ทฤษฎีได้ 4 ทฤษฎี คือ

- 1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)
- 2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)
- 3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)
- 4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)

ทฤษฎีนี้ถือหลักการที่ว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทำร้ายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ ต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้น โดยให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำนั้น หลักการตอบแทน แก้แค้นนี้ยึดถือมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเรื่องนี้ได้ปรากฏอยู่ในลัทธิยูดา (Judaic Doctrine) โดยมีคำกล่าวไว้ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for an eye, and a tooth for a tooth) เป็นกฎแห่งการแก้แค้นทดแทนให้สาสม ซึ่งมีเป็นกฎหมายเรียกว่า “Lex Talionis” คือกฎ ของการแก้แค้น กล่าวคือ ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายจนเสียดวงตา ฝ่ายซึ่งถูกทำร้ายก็มีสิทธิที่ทำร้ายผู้ที่ กระทำตนนั้นให้เสียดวงตาเช่นกันได้

ซึ่งถือว่าเป็นการยุติธรรม เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ดังกล่าว

เรื่องของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นนั้น แนวความคิดทางอาชญาวิทยาดั้งเดิม ถือว่า การแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ ไม่มีความคิดใด ๆ ที่สูงไปกว่านั้น

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)

วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตัด (กำจัด) ผู้กระทำผิดออกจากสังคม (Removal from Society or Expiation) แนวความคิดนี้มุ่งที่จะยับยั้งป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเคยได้รับโทษ มาแล้วหวนกลับมากระทำความผิดอีก ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Daniel Glaser พบว่า ประมาณ 60-70 เปอร์เซ็นต์ของผู้กระทำความผิดซึ่งได้รับโทษมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำใหม่ภายหลังที่พ้นโทษ

ในบางตำราได้มีการแบ่งแยกการยับยั้งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การยับยั้งเฉพาะตัว (special deterrence)

เป็นการป้องกันตัวผู้กระทำความผิดมิให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยการ ตัด (กำจัด) ผู้กระทำผิดออกจากสังคม เช่น ผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เมื่อถูกจับไปดำเนินคดี และศาลมีคำพิพากษาจำคุกแล้ว ขณะผู้กระทำความผิดรับโทษอยู่ในเรือนจำ ผู้กระทำความผิดคน นั้นจะไม่มีโอกาสกลับมากระทำความผิดได้อีก เป็นต้น การลงโทษ ประหารชีวิต โทษจำคุก กักขัง ต่อผู้กระทำผิด นับเป็นการกันตัวผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมตลอดไปหรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอก

จากเป็นการลงโทษทดแทนแล้ว ยังทำให้สังคมส่วนรวมปลอดภัย ทั้งยังทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกพอใจที่เห็นผู้กระทำผิดถูกลงโทษ และถูกกำจัดออกไปจากสังคมชั่วครว

2. การยับยั้งทั่วไป (general deterrence)

การลงโทษผู้กระทำผิด นอกจากจะมีผลโดยตรงในการยับยั้งการกระทำผิดซ้ำของผู้นั้นแล้ว ยังมีผลทำให้ผู้อื่นเกิดการเกรงกลัว ไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่างเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดโดยข่มขู่ให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเกรงกลัวในโทษทัณฑ์ที่จะได้รับและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาพบว่า การลงโทษแก่อาชญากรในลักษณะที่รุนแรงไม่บังเกิดผลดีต่อผู้กระทำผิดหรือต่อสังคมในด้านการป้องกันอาชญากรรมแต่ประการใด เพราะผู้ต้องขังที่ได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่โหดร้ายทารุณแทนที่จะกลับตัวเป็นคนดี กลับตรงข้ามทำให้ผู้ร้ายมีจิตใจเหี้ยมเกรียมแข็งกระด้างอดทนต่อการทรมานยิ่งขึ้น และได้ปลุกฝังให้ผู้ที่ถูกลงโทษมีความเคียดแค้นอาฆาตพยาบาทยิ่งขึ้น เมื่อพ้นโทษออกมาแทนที่จะได้สำนึกผิดกลับทำผิดหนักยิ่งกว่าเดิม การลงโทษในลักษณะรุนแรงจึงไม่เกิดผล เพราะถ้าได้ผลแล้วก็คงมีผู้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด แต่ปรากฏว่าไม่ว่าสังคมใดอาชญากรรมยังเกิดขึ้นอยู่เสมอไม่มีวันสิ้นสุด

จากแนวความคิดดังกล่าว ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการมาเป็นแนวความคิดที่จะพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล โดยพิจารณาลักษณะแห่งคดีประกอบ และวิธีการลงโทษและปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดก็พัฒนาให้มีการแยกประเภทผู้ต้องขัง จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนมุ่งเน้นในการอบรมแก้ไขผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี และใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขเมื่อพ้นโทษแล้ว

ความคิดในทางแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้พัฒนาเรื่อยมา จนกระทั่งได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิดทั้งในแง่การใช้เรือนจำและใช้ชุมชน ในการแก้ไขฟื้นฟูในเรือนจำก็อาศัยการใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การบำบัดทางจิตวิทยา การบำบัดทางแพทย์ การให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้นทำทั้งแบบรายบุคคลและเป็นกลุ่มบุคคล ส่วนการใช้ชุมชนก็พัฒนามาเป็นการคุมประพฤติ การพักการลงโทษ เป็นต้น

การลงโทษนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Corrections) หรือเป็นการดัดนิสัย (Reformation) ทำให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษสำนึกได้บ้างว่าไม่ควรกระทำความผิด และตลอดเวลาที่ถูกคุมขังก็จะได้รับการอบรม แก้ไข ฝึกวิชาชีพ ก็จะทำให้เขาสำนึกและกลับตัวเป็นคนดีได้ต่อไป

เมื่อพ้นโทษการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นวิวัฒนาการทางความคิดที่คลี่คลายมาจากการลงโทษซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งความผิด เนื่องจากวิธีการลงโทษตามแนวความคิดของการลงโทษเพื่อเป็นยับยั้งไม่อาจบรรลุผลในการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกปลดปล่อยตัวออกมาจากทัณฑสถานแล้วไม่อาจกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคมแต่กลับประพฤติผิดมากยิ่งขึ้น จากปรากฏการณ์เช่นนี้จึงได้เกิดแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดโดยลดความเชื่อในเรื่องการลงโทษจำคุก ตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก จึงเกิดแนวความคิดศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อจะเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการที่ผ่อนปรนปรานีตามสภาพและความร้ายแรงของความผิด อันเป็นการผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อจุดมุ่งหมายรวม (Integration)

ทฤษฎีที่มีจุดหมายรวม (Inclusive Theory) ถือว่าทฤษฎีการลงโทษทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดควรจะมีความมุ่งหมายหลายอย่าง การตอบแทนแก้แค้นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของโครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด การกล่าวเช่นนี้น่าจะตรงกับความจริง และเป็นสิ่งที่มีเหตุผลมากที่สุดในการลงโทษผู้กระทำความผิดในสังคมปัจจุบัน

การลงโทษจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ นี่ก็เข้าลักษณะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันสังคมหรือประชาชนก็จะพากันสอบถามว่าเราได้ลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างพอเหมาะพอควรแก่โทษหรือไม่ ถ้าหากว่าจะไม่ลงโทษอย่างหนักทีเดียว ลักษณะของการถามเช่นนี้ก็เข้าลักษณะว่าเราได้แก้แค้นให้แก่สังคมแล้วหรือยัง อนึ่ง เรายังหวังต่อไปว่าผู้กระทำความผิดจะได้รับการปฏิบัติจนกระทั่งว่าเขาจะไม่กลายเป็นคนที่ร้ายกาจต่อไปอีก นี่ก็เข้าลักษณะการป้องกันอาชญากรรม อย่างไรก็ตามในการลงโทษผู้กระทำความผิดสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งผู้กระทำความผิดแต่ละคนยังมิได้รับการปฏิบัติเพื่อการลงโทษไม่เหมือนกัน นักคิดบางคนจึงกล่าวว่าการลงโทษเป็นเรื่องของศิลปะ หมายถึงความละเอียดอ่อนในการลงโทษ

เกี่ยวกับความคิดในทางทฤษฎีที่มีหลายจุดหมายนี้ คอดดิงตัน (Coddington) ได้กล่าวไว้ว่า ตามปกติการลงโทษควรจะมีการระลึกถึงการผสมผสานกันในเรื่องการป้องกัน การแก้ไขฟื้นฟู และการแก้แค้นให้แก่สังคม การระลึกถึงหรือความคิดเช่นนี้มีควรจะหยุดอยู่แค่เรื่องศาลและเรื่องผู้กระทำความผิด แต่ควรจะครอบคลุมไปถึงสาธารณชนและสังคมด้วย ในการลงโทษนั้นไม่ควรจะมีกฎตายตัว แม้ว่าจะมีทฤษฎีปรากฏอยู่ก็ตามแต่ควรจะกระทำอย่างมีศิลปะ เป็นศิลปะที่ยากแก่การปฏิบัติในสังคมที่กำลังเป็นไปอย่างในปัจจุบัน

ในเรื่องทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวมนี้ จะขอยกตัวอย่างการลงโทษโดยการจำคุก การลงโทษจำคุกนั้นจะครอบคลุมทฤษฎีทั้งสามทฤษฎีดังได้กล่าวมาแล้ว คือทฤษฎีการป้องกัน อาชญากรรม เพราะการนำคนเข้าไปไว้ในคุกนั้นจะป้องกันไม่ให้เขาทำผิดอีก และยังป้องกันมิให้คนอื่นกล้ากระทำความผิดอีกด้วย เพราะถ้าทำผิดในลักษณะเดียวกันก็จะถูกลงโทษในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้เพราะกฎหมายและแนวทางปฏิบัติเพื่อลงโทษคนมีอยู่อย่างนั้น ในประการต่อไปการลงโทษ ยังเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม เพราะผู้กระทำความผิดมีความทุกข์ทรมาน ขาดอิสรภาพในการไปไหนมาไหน เหมือนกับที่คนในสังคมขาดอิสรภาพในการไปไหนมาไหนอย่างปลอดภัย และมีความทุกข์ทรมานใจจากการกระทำความผิดของอาชญากร ในประการสุดท้ายการลงโทษจำคุกในปัจจุบันได้ ยึดหลักมนุษยธรรมและหลักพฤติกรรมศาสตร์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการลงโทษจำคุกจึงเข้ากับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นแนวคิดของ สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ ใช้เหตุผล โดยการเลือก มนุษย์ถูกกดดันหรือหลอมนจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่อง และนำไปสู่การกระทำความผิด

สมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมต้องแพ้ภัยตนเองหรือว่าภัยสังคม ไม่สามารถดำเนินชีวิต หรือต่อสู้กับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมร่มเงาได้ จึงต้องกระทำความผิดหรือละเมิดกฎเกณฑ์ ทางสังคม และถูกกลไกของสังคมส่งไปควบคุมและแก้ไข หรือพัฒนาทางพฤติกรรมเสียภายในเรือนจำ และทัณฑสถานสักกระยะหนึ่งก่อนปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคม ดังนั้นระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำ จึงเป็นระยะเวลาที่มีค่าต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากกรมราชทัณฑ์ได้ใช้ ความพยายามคิดค้นวิธีการในการแก้ไขฟื้นฟูสมาชิกของสังคมกลุ่มนี้ ได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ พัฒนาการคิด ความรู้สึก และการแสดงออกอันไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคม ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมบัญญัติไว้ ย่อมเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลต่อชุมชน สังคมและ ประเทศชาติในที่สุด

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเมื่อสังคมได้ตัดสินโทษแก่เขาไปแล้ว ไม่ว่าจุดประสงค์ของการลงโทษจะเพื่อเหตุผลใดก็ตาม การพยายามที่จะให้ผู้ต้องโทษได้กลับตัว กลับใจมีชีวิตเป็นปกติสุขในสังคมต่อไปนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะผู้ต้องโทษนั้นก็ประชากร

คนหนึ่งและประชากรก็เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสังคม หากเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างพลเมืองดีในสังคมได้ประโยชน์ก็จะเกิดแก่ตัวเองและสังคมโดยรวม แนวความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้รับการพัฒนาเรื่อยมา จนกระทั่งได้มีการนำมาใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิดทั้งในแง่การใช้เรือนจำและใช้ชุมชน การแก้ไขฟื้นฟูในเรือนจำก็อาศัยเทคนิคต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษ การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรมจรรยา การบำบัดทางจิตวิทยา การบำบัดทางแพทย์ การให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม ส่วนการใช้ชุมชนก็พัฒนามาเป็นการคุมประพฤติ การพักการลงโทษ ฯลฯ

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เน้นตัวผู้กระทำมากกว่าการกระทำผิด โดยการเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล หรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำผิด ดังนั้นระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่าอาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังกระทำผิดคดีลักทรัพย์ที่จะกระทำผิดซ้ำหากถ้าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการและมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนปรับตัวให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัว โดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้เกิดล้าลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น

ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตอยู่ 5 ประการ (อุทิศ แสนโกศิก อ้างถึงใน วนิพน พืชผลเจริญ, 2546) ดังนี้

ประการแรก ทฤษฎีปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) มุ่งที่จะให้ผลต่อเฉพาะผู้ที่ได้กระทำผิดมาแล้ว แต่ไม่ได้คำนึงถึงบุคคลทั่วไปที่อาจจะกระทำผิดขึ้นบ้าง ดังนั้นหากจะใช้วิธีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเดียว ก็มีปัญหาว่าจะมีอะไรเป็นเครื่องจูงใจให้บุคคลทั่วไปไม่กระทำผิด และนี่เป็นเหตุ และที่แน่นอนว่าวิธีการปรับปรุงแก้ไขนี้ย่อมมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีกแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี เช่น สำหรับผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ การปรับปรุงแก้ไขเพื่อไม่ให้กระทำผิดซ้ำขึ้นย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้ที่เคยถูกจับกุมและลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกผู้ร้ายอาชีพ โอกาสที่จะทำให้กลับตัวเป็นคนดีได้ก็ย่อมมีน้อยเป็นธรรมดา ฉะนั้นแม้แต่สำหรับผู้ที่เคยกระทำผิดมาแล้ว วิธีการปรับปรุงแก้ไขก็ไม่มีทางที่จะทำให้กลับตัวไม่กระทำผิดซ้ำอีกได้ในทุกกรณีไป

อุปสรรคในการที่จะนำวิธีการปรับปรุงแก้ไขมาใช้แก่ผู้กระทำผิด มีอยู่หลายประการด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ โดยทั่วไปแล้วอย่างน้อยเมื่อมีการกระทำผิดขึ้น และพอค้นหาผู้กระทำผิดได้ ประชาชนก็มักจะเกิดความรู้สึกอยากจะแก้แค้นผู้กระทำผิดให้สาสมโดยลงโทษอย่างรุนแรง ในขณะที่กำลังมีอารมณ์รุนแรงนี้ ย่อมเป็นการยากที่จะชักชวนให้ประชาชนเห็นความสำคัญของวิธี

การปรับปรุงแก้ไข และความคิดเห็นของประชาชนมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรกับผู้กระทำผิด เพราะความคิดเห็นของประชาชนโดยทั่วไปยังไม่เห็นคุณค่าของวิธีการปรับปรุงแก้ไขอย่างแท้จริง ก็ย่อมเป็นอุปสรรคในการที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้อย่างกว้างขวาง จนกว่าจะได้มีการอบรมและชี้ชวนจนประชาชนเห็นด้วย

ประการที่สอง การที่จะนำวิธีการปรับปรุงแก้ไขมาใช้ให้ได้ผลอย่างจริงจังด้วยการให้เจ้าพนักงานที่มีความรู้ความสามารถและต้องใช้ความนึกคิดมากกว่าที่จะใช้วิธีการลงโทษ เพื่อทดแทนหรือเพียงข่มขู่ ทั้งนี้เพราะการลงโทษเพื่อข่มขู่ นั้นไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาว่า ทำไม่กระทำผิดจึงได้กระทำผิดขึ้น ผู้กระทำผิดน่าจะกระทำผิดขึ้นอีกหรือไม่ กรณีที่ทำให้การกระทำผิดได้เกิดขึ้นอีกหรือไม่ปัญหาเหล่านี้ย่อมไม่เป็นประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยหากเราลงโทษเพื่อข่มขู่ เพราะมีการลงโทษก็เพื่อไม่ให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง แม้ว่าผู้กระทำผิดไม่น่าจะกระทำผิดขึ้นอีกก็ยังคงต้องลงโทษอยู่นั่นเอง เพื่อเป็นการข่มขู่บุคคลอื่นไว้ เราไม่จำเป็นต้องสนใจว่าอะไรเป็นเหตุให้เขากระทำผิด แต่ถ้าเราใช้วิธีการปรับปรุงแก้ไข เราจะต้องคำนึงถึงปัญหาเหล่านี้เกี่ยวกับผู้กระทำผิดแต่ละคน เพื่อจะวินิจฉัยว่าควรจะใช้วิธีการอย่างไรปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดคนนั้น และวิธีการปฏิบัติก็จะต้องตายตัว แต่ต้องเปลี่ยนแปลงไปได้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ฉะนั้นนอกจากต้องการพนักงานราชทัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงแล้ว ยังเป็นงานหนักแก่เจ้าพนักงานเหล่านี้อีกด้วย จึงมีทางที่เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่จะต้องดำเนินงานไม่มีใครอยากให้มีวิธีการแก้ไขปรับปรุงมาใช้สัก และมีปัญหาว่าเราจะสามารถหาคนที่มีความสามารถเพียงพอ และเป็นจำนวนเพียงพอที่จะมาดำเนินการให้ได้ผลอย่างแท้จริงหรือไม่

ประการที่สาม เมื่อพิจารณาเรือนจำที่เรามีอยู่ และวิธีการคุมขังที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นว่าเหมาะสมกับการลงโทษเพื่อเป็นการทดแทนและเพื่อเป็นการข่มขู่ แต่ไม่เหมาะสมกับวิธีการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพราะเรือนจำที่มีอยู่ในขณะนี้ส่วนมากเป็นเรือนจำขนาดใหญ่ จุนักโทษได้เป็นจำนวนมาก ทำให้ใช้วิธีการปฏิบัติแตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับนักโทษเป็นรายบุคคล (Individualization) ได้ยาก ในเรือนจำมักมีโรงงานขนาดใหญ่ให้นักโทษทำงานเกือบเรียกว่าอย่างเดียวกัน และเมื่อมีนักโทษเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นการสะดวกในการป้องกันเหตุร้ายจะต้องมีระเบียบบังคับการประพฤติปฏิบัติของนักโทษอย่างเข้มงวดไม่ให้นักโทษทำอะไรต่างไปจากแนวที่วางไว้ เราจะวิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับนักโทษเป็นรายบุคคลได้ก็ต่อเมื่อจำนวนของนักโทษน้อยพอที่เราจะปล่อยให้ให้นักโทษประพฤติแตกต่างกันได้ตามสมควรโดยปลอดภัย

ประการที่สี่ ถ้าดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลดีจริงจะต้องคำนึงถึงงานที่ให้นักโทษในเรือนจำด้วย โดยจะต้องจัดหางานที่เหมาะสมแก่นักโทษแต่ละคนให้เขาทำ ไม่ใช่จัดให้นักโทษทำงานตามความเหมาะสมของเรือนจำที่ทำอยู่ในปัจจุบัน เรือนจำแต่ละแห่งก็มีการประกอบ

อุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในเรือนจำของตนโดนใช้แรงงานโทษ แต่ในทางปฏิบัติขณะนี้ การเลือก
ว่ามากกว่าจะดูว่าจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขโทษผู้ทำงานได้เพียงใด

ประการที่ห้า เกี่ยวกับหลักของเบ็นแธม (Bentham) ที่เรียกว่า Principle of less
eligibility ซึ่งหมายความถึงความรู้สึกซึ่งมีอยู่ในคนทั่วไป ผู้กระทำผิดซึ่งได้ถูกลงโทษไปนั้นเป็น
ประโยชน์ของสังคม จึงเป็นที่ไม่สมควรที่จะได้รับประโยชน์เป็นพิเศษกว่าผู้อื่นที่ไม่ได้กระทำผิด ทั้งนี้
เพราะจะไม่เป็นธรรมหากว่าโดยเหตุที่ได้กระทำผิด กลับทำได้ให้ผู้ที่กระทำผิดได้รับประโยชน์ดีกว่า
ผู้อื่น ที่ถูกต้องแล้วผู้กระทำผิดควรมีสิทธิได้รับประโยชน์จากสังคมได้น้อยกว่าผู้อื่น เหตุผลของความ
ความรู้สึกนี้เข้าใจได้ง่าย แต่จะเห็นได้ว่าเป็นการขัดกับกรที่เรือนจำนำวิธีการปรับปรุงการแก้ไขมา
ใช้ ได้กล่าวมาแล้วว่า หากจะปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดที่ต้องโทษให้กับตัวอย่างที่แท้จริง เราจะต้อง
หาอาชีพให้เขาเมื่อพ้นโทษ และให้มีเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในระยะแรก เพราะถ้าปล่อยออกไปจาก
เรือนจำโดยให้เสื้อผ้า 1 ชุด กับเงิน โอกาสที่เขาจะกระทำผิดขึ้นอีกก็มีได้มาก ถ้าไม่มีญาติพี่น้อง
เพื่อนฝูงคอยอุปการะ เพราะไม่มีงานทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต แต่การที่จะหางานทำและหาเงิน
ทุนให้แก่ผู้พ้นโทษเป็นพิเศษกว่าคนอื่น ก็เป็นการขัดกับความรู้สึกของประชาชนทั่วไปตามหลักของ
เบ็นแธมดังที่กล่าวมา นั้นเราจึงต้องเลือกเอาประการแรกอีกคือ จะต้องชี้ชวนอบรมประชาชนให้
เห็นประโยชน์ของการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดแม้ว่าในการปรับปรุงแก้ไขนั้นเราจะต้องให้
ประโยชน์แก่ผู้กระทำผิดมากกว่าคนอื่นก็ตาม

1.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู
ผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ผู้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการที่
ไม่ประสิทธิภาพเพียงพอ ไม่ว่าจะปัญหาในด้านบุคลากร ซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ด้าน
งบประมาณ ด้านการประสานงาน รวมถึงข้อจำกัดในด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งผู้ศึกษาคิดว่าน่าจะ
จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการบริหารจัดการ ดังนั้นเพื่อให้การศึกษาค้นคว้าครอบคลุมสมบูรณ์ ผู้ศึกษาจึง
ได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้าด้วย

หลักและกระบวนการบริหาร

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ
กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่ง
หมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว (Simon)

การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (Sergiovanni)

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Barnard)

การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ 3 ทางคือ

1. ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

2. ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป้าหมาย

3. ทางปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการร่วมทำปฏิกริยาซึ่งกันและกัน (Getzels & Guba)

การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคม ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะ ทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)

ปัจจัยการบริหาร

ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารมี 4 อย่าง ที่เรียกว่า 4Ms ได้แก่

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. การจัดการ (Management)

ข้อจำกัดทางการบริหาร

1. สถานภาพทางภูมิศาสตร์
2. ประชากร
3. ทรัพยากร
4. ลักษณะนิสัย และความสามารถของคนในชาติ

5. ความเชื่อถือและความศรัทธา
6. ขนบธรรมเนียมและประเพณี
7. ค่านิยมและอุดมการณ์ทางสังคม

1.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการทำงาน

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการและปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการทำงานไว้ ดังนี้

บุญมัน ธนาศุภวัฒน์ (2537, น. 122) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติภารกิจประจำวันให้ลุล่วงไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานนั้น มักจะต้องการสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกอยากทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สิ่งนั้นก็คือ การจูงใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกอยากทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

กิตติมา ปรีดีติติก (อ้างถึงใน อาจารย์ ศรีสุนาครวั, 2544, น. 62) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีแรงจูงใจในการทำงาน มีความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปรียาพร วงศอนุตรโรจน์ (2532, น. 116) ได้สรุปว่า การทำงานของบุคคลขึ้นอยู่กับมูลเหตุ จูงใจกระตุ้นให้คนทำงาน ดังนั้น ผลงานจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ สถานที่ แสงสว่าง บรรยากาศในการทำงาน และกฎระเบียบของสถานที่ทำงาน
2. เศรษฐกิจ หรือผลตอบแทนจากการทำงาน ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าแรง เงินเดือน โบนัส ค่าสมนาคุณ
3. ฐานะทางสังคม เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกภูมิใจมีความรับผิดชอบในการทำงานมากขึ้น
4. เจตนาที่ดีที่มีต่องาน การที่รู้สึกว่าการนั้นมีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม บุคคลนั้นจะรักงาน
5. ความมีอิสระในการทำงาน ทำให้บุคคลนั้นมีความตั้งใจทำงาน และความสุขในการทำงาน

จำเนียร จวงตระกูล (2537, น. 29) ได้กล่าวถึงลักษณะการปฏิบัติงานที่ดีประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ 10 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ความขยันหมั่นเพียร

2. มีผลงานที่มีคุณภาพดี ผลงานมีความถูกต้องสมบูรณ์
3. มีความรับผิดชอบเป็นที่ไว้วางใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อผู้บังคับบัญชาและต่อองค์กร
4. มีความรู้ความเข้าใจงานเป็นอย่างดี
5. ความสามารถในการเรียนรู้หัดปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
6. มีความคิดริเริ่มดี
7. มีดุลพินิจและสามัญสำนึกที่ดี
8. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
9. มีความร่วมมือที่ดี
10. มีเจตคติที่ดีต่องานและองค์กร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, น. 143) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงานเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่องานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลตอบแทน คือ ผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน

ติณ ปรัชพฤทธิ (อ้างถึงใน อาจารย์ ศรีสุนาครวั, 2544, น. 63) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของคนที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรไว้ว่า หากต้องการอธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของมนุษย์และองค์กรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากจะพิจารณาตัวแปรทางด้านโครงสร้างและตัวแปรทางด้านการบริหารแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงตัวแปรอ้อมหรือตัวแปรจิตวิทยาด้วย โดยตัวแปรจิตวิทยาที่นักวิชาการใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์และองค์กร ได้แก่ การรับรู้ ความคิดเห็น ทศนคติ อุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ บุคลิกภาพ การจูงใจ

ในการทำงานดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผลของการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กร ประกอบด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กร, แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ และแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีประสิทธิผลขององค์กร (Organization Effective)

Liker (อ้างถึงใน อาจารย์ ศรีสุนาครวั, 2544, น. 64) ได้สรุปไว้ว่าตัวแปร 3 ประเภท ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานภายในองค์กรใด ๆ ได้แก่

1. ตัวแปรสาเหตุ (Casual Variable) ได้แก่ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการพัฒนาองค์กร และผลการปฏิบัติงานภายในองค์กรนั้น ๆ ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ ซึ่ง

ได้แก่ สภาพการทำงานโดยทั่วไปภายในองค์กร รูปแบบของการเป็นผู้นำในองค์กร ซึ่งส่วนนี้เป็นปัจจัยที่องค์กรเป็นผู้กำหนด สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

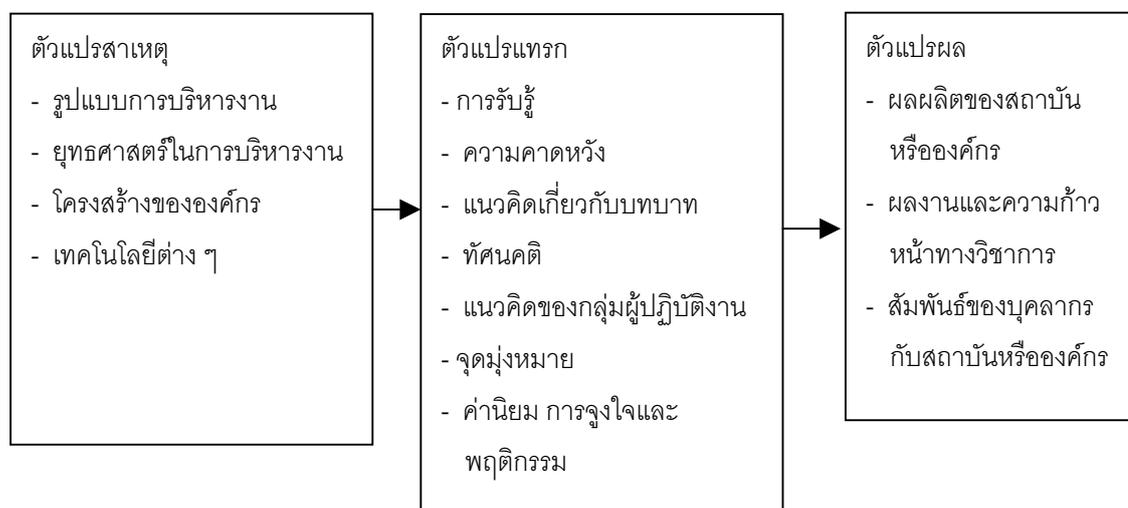
2. ตัวแปรแทรก (Intervening Variables) ได้แก่ ปัจจัยเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะของปัจจัยที่เป็นสาเหตุภายในองค์กรนั้น ๆ ได้แก่ การรับรู้, ความคาดหวัง, แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททัศนคติและแนวคิดของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ค่านิยม และแรงจูงใจ

3. ตัวแปรผล (Output or End-Result Variables) หมายถึง ตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นผลการปฏิบัติงานขององค์กร, ผลผลิตขององค์กร ผลงานและความก้าวหน้าทางวิชาการ ความสัมพันธ์ของบุคลากรกับสถาบันหรือองค์กร โดยขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และลักษณะงานของแต่ละองค์กร

ตัวแปรสาเหตุ ตัวแปรแทรก และตัวแปรผล สามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุ ตัวแปรแทรก และตัวแปรผล

ที่มา: Likert อ้างถึงใน อาจารย์ ศรีสุนาคร้ว, 2544, น. 62-65

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

แรงจูงใจไม่ได้มีผลกับการทำงานโดยตรง แต่การจูงใจมีผลต่อความพยายามในการทำงาน การให้การจูงใจที่เหมาะสมกับบุคคลนั้นทำให้เขาเกิดพลังความพยายามที่ต้องการทำงานให้มากขึ้น หรือการทำงานหนักขึ้นนั่นเอง ภายหลักรการจูงใจการที่พวกเขาจะมีผลการทำงานที่เพิ่มขึ้นหรือไม่นั้น ไม่ใช่ขึ้นกับเพียงแต่การใช้จำนวนของความพยายามเป็นตัวตัดสินเท่านั้น แต่จะต้องรวมไปถึงระดับความสามารถของเขา และระดับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บังคับบัญชาด้วย จากสมการการทำงาน (The Individual Performance Equation) สรุปไว้ ดังนี้ (อุดม ทุมโฆสิต, 2544, น. 325-326)

$$\text{การทำงาน} = \text{ความสามารถ} \times \text{การสนับสนุน} \times \text{ความพยายาม}$$

โดยทั่วไปมักแบ่งการจูงใจออกเป็นกลุ่มทฤษฎีต่าง ๆ กัน ออกเป็น 3 กลุ่ม (อุดม ทุมโฆสิต, 2544, น. 289-327) ดังนี้

1. กลุ่มทฤษฎีเนื้อหา (Content Theories)

กลุ่มทฤษฎีเนื้อหาเป็นกลุ่มทฤษฎีที่มุ่งอธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้เสนอให้เห็นลำดับขั้นของความต้องการในลักษณะของพีธมนการก้าวหน้าต่อเนื่องจากระดับความต้องการที่อยู่ในระดับต่ำไปสู่ความต้องการในระดับสูงกว่า ลำดับขั้นความต้องการดังกล่าวประกอบด้วยความต้องการทางกายภาพ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ความต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ และความต้องการให้บรรลุเป้าหมายในชีวิตของตนเอง ทฤษฎี ERG ของอัลเดอร์เฟอร์ (Alderfer's ERG Theory) ซึ่งให้เห็นถึงความต้องการที่จะดำรงอยู่ ความต้องการความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน และความต้องการเจริญก้าวหน้าในชีวิต ส่วนทฤษฎีความต้องการของ McClelland (acquire needs theory) ซึ่งให้เห็นว่าความต้องการมี 3 ระดับ คือ ความต้องการผู้มีความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความต้องการอำนาจ และความต้องการในมิตรไมตรีกับคนในสังคม จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความต้องการของคนจะเพิ่มขึ้นอยู่กับบุคคลและ/หรือสถานการณ์ไม่ว่าทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นการเฉพาะ ดังนั้นการที่เราจะสามารถทำให้เกิดความเข้าใจในความต้องการของบุคคลในการทำงานได้แน่นอน จึงขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดด้วย ความรู้ความเข้าใจในความต้องการที่ดีนั้นสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมในการการทำงาน เพื่อให้สามารถตอบสนองในทางบวกกับความต้องการของบุคคลแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

2. กลุ่มทฤษฎีกระบวนการ (Process Theories)

กลุ่มทฤษฎีกลุ่มนี้มุ่งอธิบายกระบวนการทำงานและการจูงใจให้สอดคล้องกับกระบวนการทำงานทั้งนี้โดยถือว่าการทำงานและแรงจูงใจเป็นกระบวนการทางสังคมของคน ซึ่งทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom's expectancy theory) ชี้ให้เห็นว่าผู้นำความเข้าใจว่าบุคคลมีความคาดหวัง 3 ประการคือ Expectancies, Instrumentality และ Valences ความคาดหวังที่อยู่ในระดับที่สูงจะมีผลเป็นบวก สำหรับการพิจารณารางวัลเพื่อการจูงใจ สำหรับตัวรางวัลที่ได้รับจากงานและผลการทำงานนั้นความต้องการได้รับรางวัลนั้น Adam's equity theory อธิบายว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานการเปรียบเทียบทั้งทางบุคคลและทางสังคม เขาชี้ให้เห็นว่า คนโดยทั่วไปจะทำการประเมินรางวัลของเขา โดยการเปรียบเทียบระหว่างงานที่เขาทำได้กับรางวัลที่เขาได้รับ และการเปรียบเทียบนั้นจะต่อเนื่องไปถึงการเปรียบเทียบกับที่ผู้อื่นอีกด้วย หากคนรู้สึกว่าเขาได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมเขาจะเกิดพลังในการจูงใจไปในทางที่ลดความรู้สึกที่ไม่ยุติธรรมนั้นลง ในบางกรณีผลจากลักษณะการจูงใจดังกล่าวอาจจะทำให้การทำงานลดน้อยลงในอนาคตและ/หรือการลาออกจากงานเพื่อหางานใหม่ สำหรับ Goal-setting theory ของ Edwin Lock อธิบายว่าปรัชญาพื้นฐานของกระบวนการกำหนดเป้าหมายเป็นกิจกรรมที่สำคัญของผู้นำ คนมีแนวโน้มที่จะทำงานหนัก และได้รับการจูงใจอย่างสูงสุด เมื่อเป้าหมายในการทำงานของเขามีลักษณะเฉพาะและชัดเจนมากกว่าที่มีเป้าหมายกำกวม และการมีเป้าหมายที่ยากแต่สามารถบรรลุได้จะก่อให้เกิดการจูงใจกว่าเป้าหมายที่ง่ายเกินไป นอกจากนี้เป้าหมายที่ได้รับการกำหนดขึ้นจากการมีส่วนร่วมจะมีพลังในการจูงใจมากกว่าเป้าหมายที่ตั้งขึ้นจากคนคนเดียว ฉะนั้นผู้นำที่มีความสามารถทำงานได้ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชาและมีการสื่อสารเป้าหมายของงานได้ดี จะสามารถทำให้เกิดการจูงใจในระดับสูงกว่าผู้นำที่ไม่มีลักษณะอย่างนั้น

3. กลุ่มทฤษฎีเสริมแรง (Reinforcement Theory)

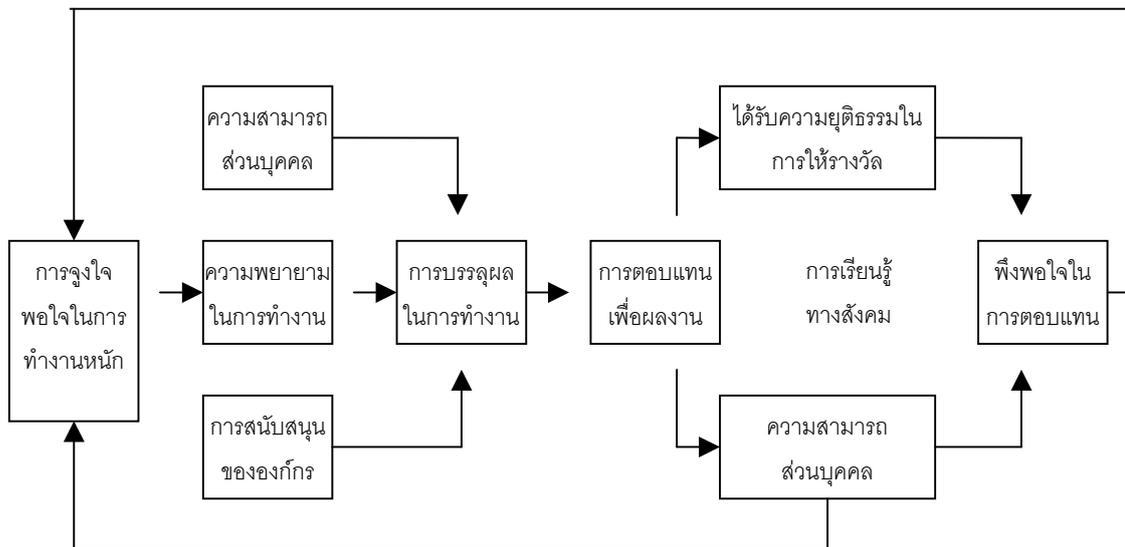
เป็นกลุ่มทฤษฎีที่มุ่งอธิบายให้เข้าใจถึงพฤติกรรมคนว่าคนจะถูกผลของสิ่งแวดล้อมมีอำนาจชักจูงได้อย่างไร จากอิทธิพลของ Operant conditioning ของ B.F. Skinner คือ การปรับปรุงและควบคุมพฤติกรรมของคนในองค์กร โดยการจัดสภาพการณ์แวดล้อมในการทำงานให้มีผลต่อการทำงาน ทฤษฎีนี้เชื่อว่า พฤติกรรมที่เคยได้รับผลมาจากการกระทำในอดีตเป็นที่น่าพอใจมักจะเกิดการกระทำซ้ำอีก ส่วนพฤติกรรมที่ในอดีตเคยกระทำมาแล้วแต่รับผลไม่พอใจ มักจะถูกระงับไปไม่มีการกระทำซ้ำอีก การใช้หลักการนี้ในองค์กรผู้นำความพิจารณาเป็นพิเศษในการใช้การซ้ำเสริมแรงทางบวก เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาแก่องค์กร และเพื่อเพิ่มระดับของการจูงใจในการทำงานให้แก่คนทำงานในองค์กร เมื่อแสดงพฤติกรรมในทางที่พึงปรารถนาขององค์กร คำแนะนำในการในหลักการซ้ำเสริมแรงคือ ต้องทำให้แน่ใจว่าพวกเขาได้รับการเสริมแรงทางบวก

เมื่อเขาทำความดี การเสริมแรงที่ใช้ได้ผลดีที่สุดก็คือ การซ้ำเสริมแรงที่มีกระทำในทันที และอย่างต่อเนื่องควบคู่กันไป

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจทั้ง 3 กลุ่ม สามารถนำมาบูรณาการแนวทางในการจูงใจบุคคลในการทำงาน เพื่อให้บุคคลทำงานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังรูปต่อไปนี้ (อุดม ทูมโฆสิต, 2544, น. 290)

ภาพที่ 2.2

การจัดการการจูงใจ : การบูรณาการแนวทาง
ในการจูงใจบุคคลในการทำงาน

ที่มา: อุดม ทูมโฆสิต, 2544, น. 290

2. การจัดการโปรแกรมแก้ไขพันธุผู้ต้องขัง

2.1 การจัดการโปรแกรมแก้ไขพันธุผู้ต้องขังในต่างประเทศ

ประเทศออสเตรเลีย

งานราชทัณฑ์ของออสเตรเลียมีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ (ธีรพงศ์ พงษ์ศิริเดชา, 2546, น. 26) ระบบราชทัณฑ์ของออสเตรเลียมีการบริหารจัดการผู้กระทำผิดโดยถือหลักความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณะ และหลักมนุษยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อแก้ไขพันธุพฤติกรรมผู้กระทำผิดก่อนถูกปล่อยกลับคืนสู่สังคม

ก่อนที่จะส่งผู้กระทำผิดไปคุมขังในเรือนจำต่าง ๆ ผู้ต้องขังทั้งหมดจะถูกส่งมายังศูนย์จำแนกและแรกรับ เพื่อจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง ซึ่งจะพิจารณาจากสภาพความเสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นโดยบุคคลผู้นั้น (Risk) และวิธีให้การปฏิบัติต่อบุคคลผู้ต้องโทษนั้นเฉพาะราย (Need Assessment) โดยระยะเวลาของการต้องโทษไม่ใช่ปัจจัยหลักเพียงประการเดียวในการกำหนดระดับความมั่นคงของเรือนจำที่จะคุมขังบุคคลผู้นั้น

ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีเรือนจำเอกชนมากที่สุดในโลก ซึ่งบริษัทเอกชนจะเป็นผู้บริหารจัดการเรือนจำตามมาตรฐานที่ภาครัฐกำหนดไว้ในสัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลผู้ต้องขัง สภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ รวมถึงวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยกิจกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำเอกชนจะเหมือนกับเรือนจำของรัฐทั่วไป คือ มีการจัดการจัดการศึกษาภายในเรือนจำ มีการฝึกวิชาชีพ มีโรงงาน และมีการออกไปปฏิบัติงานนอกเรือนจำ และต้องมีการจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมในการปรับพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ซึ่งดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ เช่น โปรแกรมของผู้ต้องขังในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ โปรแกรมของผู้ต้องขังในคดียาเสพติดหรือดื่มสุรา

ประเทศนิวซีแลนด์

ระบบราชทัณฑ์ของนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญในด้านการแก้ไขพันธุผู้กระทำผิด (ธีรพงศ์ พงษ์ศิริเดชา, 2546, น. 26) โดยจะมีโปรแกรมในการแก้ไขพันธุผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะการกระทำผิดในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งมีโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชาวเมารี ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศแต่มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ต้องขังทั้งหมด โปรแกรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขพันธุผู้กระทำผิด โดยนำหลักคำสอนและประเพณีของชนพื้นเมืองมาประยุกต์ใช้ ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของชาวเมารีให้สืบทอดไปยังชนรุ่นหลังต่อไป

ประเทศฟิลิปปินส์

- การจัดทำชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) สำหรับผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการดำเนินการดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ ความรัก ความรับผิดชอบระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Based on Family Approach)

- การให้โอกาสในการทำงานแก่ผู้ต้องขัง (Work Opportunities) ถือเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการฟื้นฟู (Rehabilitation Program) ซึ่งนักโทษจะได้ทำงานตามความประพฤติและความเหมาะสม ทั้งนี้ การมอบหมายงานให้แก่ผู้ต้องขังจะอยู่บนพื้นฐานของสภาพร่างกาย ทักษะและความรู้ ตลอดจนสนใจจิตเป็นสำคัญ ซึ่งเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ (Medical Officer) จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการวินิจฉัยและรับรองดังกล่าว และการปฏิบัติงานของนักโทษจะถูกควบคุมติดตามอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้ สำหรับนักโทษที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานร้านเสริมสวยและงานอุตสาหกรรม (Industrial and beauty shop) และฟาร์มเกษตรกรรม จะมีโอกาสดีกว่าในการนำประสบการณ์ความรู้ที่ได้รับไปใช้เมื่อพ้นโทษออกไปสู่ภายนอก

- โปรแกรมการฟื้นฟูสภาพผู้ต้องขัง (Rehabilitation Program) ประกอบด้วย การให้การศึกษา การฝึกอบรม และการบำบัดฟื้นฟู (Education, Training and Treatment)

ประเทศบรูไน

สำหรับประเทศบรูไน มีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก่อนเข้ารับการรักษา โดยจำแนกผู้ต้องขังเข้าสู่โปรแกรมในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพ ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- A ผู้กระทำความผิดครั้งแรก
- B ผู้กระทำความผิดครั้งที่ 2
- C ผู้กระทำความผิดซ้ำครั้งที่ 3 และสูงกว่า
- D ผู้ต้องขังสูงอายุและวัยหนุ่ม

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังโดยการบำบัดรักษาในปัจจุบันแบ่งเป็น โปรแกรมหลักและโปรแกรมเสริม สำหรับประเภท B และ C อยู่ภายใต้ โปรแกรมหลักส่วนประเภทอื่น ๆ อยู่ภายใต้โปรแกรมเสริม

โปรแกรมหลักประกอบด้วย

1. กิจกรรมกายภาพบำบัด
2. การดูแลการให้บริการเรือนจำ (ราชทัณฑ์เสสะอาด และอื่น ๆ)
3. การฝึกแบบทหารให้มีความเป็นระเบียบวินัย
4. กิจกรรมทางศาสนา
5. การให้คำปรึกษา

ผู้ต้องขังสูงอายุและเยาวชนไม่เข้าข่ายในโปรแกรมหลัก แต่จะฟื้นฟูสมรรถภาพโดยใช้โปรแกรมเสริม ซึ่งประกอบด้วย

1. กิจกรรมทางศาสนา
2. การให้คำปรึกษา
3. การฝึกวิชาชีพ
4. การพักผ่อนหย่อนใจ

โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดใน D.R.C. อัล-อิสลาห์

ศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ได้ค้นหาวิธีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังคดียาเสพติด ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นพลเมืองบรูไนและผู้มีถิ่นฐานอยู่ในบรูไนอย่างถาวรจะต้องเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูตามระยะเวลา และวิธีการที่กฎหมายกำหนด จึงจะถูกจำหน่ายออกจากโปรแกรมต่อไป กำหนดระยะเวลา 6-36 เดือน โดยมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้ การรอนพิษ การปฐมนิเทศ การฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

ผู้ต้องขังโรคจิต จะฝึกฝนเฉพาะให้สามารถช่วยตัวเองในการดูแลห้องของตนเอง และมีสิทธิพิเศษได้แก่ การเยี่ยม จดหมาย อีสุรภาพทางศาสนา การจัดหาอาหาร เสื้อผ้า และการดูแลสุขภาพ

ผู้ต้องขังที่คดีร้ายแรงหรือมีโทษสูง ยังคงให้มีสิทธิพิเศษได้แก่ การเยี่ยม จดหมาย อีสุรภาพทางศาสนา การจัดหาอาหาร เสื้อผ้า และการดูแลสุขภาพ

ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม และผู้ต้องขังสูงอายุ จะให้กิจกรรมเฉพาะการฟื้นฟู กิจกรรมทางศาสนา การให้คำปรึกษา และการฝึกวิชาชีพ

ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ มีการจัดโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังคดียาเสพติด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เมื่อผู้ต้องขังถูกจับกุม จะถูกส่งไปอยู่สถานแรกรับ เพื่อเข้ารับการอดยาเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 2 แยกไปยังศูนย์บำบัดยาเสพติด ฝึกระเบียบวินัย แนะนำให้รู้ถึงโทษของยาเสพติด ขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ หลังจากนั้นจะฝึกกายบริหารก่อนที่จะเข้ารับการอบรมแก้ไขตามแผนการที่กำหนดไว้เช่นเดียวกับผู้กระทำผิดทางอาญา

ขั้นตอนที่ 3 เข้ารับการอบรมแก้ไขตามแผนการที่กำหนดไว้ คือ

- การทำงาน (Work)
- การศึกษา (Education)
- การฝึกกายบริหาร (Physical Training)

- ศาสนากิจ (Religious)
- การให้คำปรึกษาแนะนำ (Social Counseling)

ขั้นตอนที่ 4 จำแนกเข้าสู่โครงการเตรียมการปลดปล่อย ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ศูนย์ชุมชนบำบัด (Community-Base Rehabilitation : CBR) ได้แก่ โครงการบ้านกึ่งวิถี (Halfway House Scheme), โครงการกลับไปอยู่กับครอบครัว (Residential Scheme), โครงการใช้ยานอนแทรกโซน (Naltrexone Scheme)

2. ทักษะสถานบำบัดฟื้นฟูระยะยาว (Extended Institutional Rehabilitation : EIR) โปรแกรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ทักษะในชีวิต (Life Skill Programme) เป็นโปรแกรมที่ช่วยให้ผู้ต้องขังได้ค้นคิดหาวิธีแก้ปัญหา เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

โปรแกรมการบำบัดพิเศษ (specialized Treatment Programme) เป็นโปรแกรมให้คำปรึกษาที่มีลักษณะพิเศษ โดยจะเลือกให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทคดี ให้คำปรึกษาโดยนักจิตวิทยา โดยเฉลี่ยแล้วผู้ต้องขังจะผ่านโปรแกรมนี้จำนวน 12 ครั้ง โปรแกรมที่นำมาใช้ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับสารเสพติด การจัดการทางอารมณ์ การบำบัดผู้กระทำผิดทางเพศ

โปรแกรมครอบครัวบำบัด (Family Involvement Programme) ครอบครัวนับว่าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแก้ไข ในทุกเดือนครอบครัวผู้ต้องขังจะมีโอกาสได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ ทีมที่ปรึกษา เพื่อบอกให้รู้เกี่ยวกับการทำงาน การศึกษาของผู้ต้องขัง และจะเน้นเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างกันภายในครอบครัว การจัดการกับความโกรธ การเยียวยาความขัดแย้งภายในครอบครัว เพื่อที่พ่อแม่จะช่วยสนับสนุนให้บุตรหลีกเลี่ยงจากวงจรอาชญากรรม และเพื่อเน้นให้ครอบครัวเห็นว่าพ่อแม่มีส่วนร่วมในการช่วยให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้

โปรแกรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Support Group Programme)

กรมราชทัณฑ์สิงคโปร์ สนับสนุนให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้มากกว่าเป็นผู้ช่วยสอน แนะนำย้ำเตือนให้กับคนที่มีความรู้น้อยกว่า เป็นโปรแกรมช่วยสอนให้นักเรียนมีจิตใจทำงานเป็นทีมและไม่เห็นแก่ตัว

ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซีย มีการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังการพัฒนาพฤติกรรมดี โดยมีโครงการฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมดีของผู้ต้องขัง มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมการขั้นสุดท้ายก่อนที่ผู้ต้องขังจะลากลับออกไปใช้ชีวิตในสังคม โดยยึดถือความถูกต้องตามกฎหมาย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข

วิธีการดำเนินการ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

1. ดำเนินการด้านการประสานงาน
2. การจัดกลุ่มเพื่อบำบัดรักษา

ประเภทการดำเนินการ

1. การฝึกวิชาชีพ
2. การอบรมด้านศีลธรรมและแนวโน้มนานาชาติ
3. การให้ความรู้ด้านวิชาการ
4. การให้คำปรึกษาและแนวโน้มนานาชาติ
5. การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา
6. การจัดกิจกรรมด้านนันทนาการ
7. ห้องสมุดและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น

โปรแกรมการบำบัดและการอบรมแนวใหม่

ยุคสหประชาชาติใหม่เริ่มขึ้นในประเทศมาเลเซีย มีแนวโน้มและต้นตอที่จะมีการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจุดประสงค์ของการวางแผนแก้ไขฟื้นฟูจิตใจเพื่อพัฒนาตัวผู้ต้องขัง โดยอาศัยขั้นตอนตามโปรแกรมที่กำหนดแนวทางหลักของแผนปฏิบัติการในการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ ประกอบด้วย การเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง พัฒนาความสามารถของผู้ต้องขัง และจัดหาความรู้ให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้ได้เป้าหมายที่บรรลุไว้ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านทัศนคติ ความมีทักษะ และความรู้ จึงมีการแบ่งเป็น 4 ระยะ ตามแผน ได้แก่ ระยะที่ 1 แผนการปฐมนิเทศ ระยะที่ 2 แผนการพัฒนาตนเอง ระยะที่ 3 คือ แผนพัฒนาทักษะความสามารถ และระยะที่ 4 แผนการเตรียมการปลดปล่อย

ประเทศเวียดนาม

ประเทศเวียดนามมีการจัดโปรแกรมต่าง ๆ ในการแก้ไขผู้ต้องขังในแต่ละประเภท

ในรายการเข้าร่วมการประชุม APCCA ครั้งที่ 21 ประเทศเวียดนาม ได้กล่าวถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทพิเศษ คือ กลุ่มผู้ต้องขังวัยหนุ่ม กลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดร่วมกัน กลุ่มผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ กลุ่มผู้ต้องขังวัยชรา และกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ

การจำแนกลักษณะนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องขังจะได้รับการปฏิบัติตามนโยบายที่เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้ต้องขังแต่ละประเภทและยังแสดงถึงนโยบายอันเด็ดขาดของรัฐบาลเวียดนามที่ว่า “ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดร้ายแรงอย่างเข้มงวด และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งแรกด้วยความมีมนุษยธรรม” ผู้ต้องขังจะได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกวิชาชีพ การเข้าชั้นเรียนและการนันทนาการ หลังจากที่ถูกผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ เจ้าหน้าที่จะศึกษาถึงความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังก่อน

เข้าเรือนจำ และสังคมที่ผู้ต้องขังจะต้องออกไปเมื่อครบกำหนดโทษ เพื่อให้ทราบถึงภูมิหลังของผู้ต้องขังอย่างชัดเจน จากนั้นจึงจะนำผู้ต้องขังเข้าสู่การแก้ไขที่เหมาะสม กิจกรรมที่ผู้ต้องขังเข้าร่วมในเรือนจำมีส่วนสำคัญต่อการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังภายหลังจากครบกำหนดโทษแล้วอย่างมาก

ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำและผู้ที่กระทำความผิดประเภทร้ายแรง จะต้องถูกส่งตัวไปทำงานที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวด ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงจะไม่มีกำลังใจ ไม่ยอมทำงาน และมักจะฉวยโอกาสที่เจ้าหน้าที่ไม่สนใจเพื่อหลบหนี ดังนั้น การจัดโปรแกรมการฝึกวิชาชีพเพื่อนำไปใช้หลังครบกำหนดโทษที่เหมาะสมและการใช้วิธีทางจิตวิทยา เพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ ตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของชีวิตจึงมีความสำคัญยิ่ง

สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ หากได้รับความใส่ใจและการดูแลทางการแพทย์ที่เหมาะสม จะทำให้ผู้ต้องขังประพฤติดันในกฎระเบียบของเรือนจำ และเป็นที่ยอมรับของผู้ต้องขังอื่น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการให้การปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพร่างกายของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถเป็นคณะกรรมการ การปกครองและเป็นสมาชิกเครือข่ายสายข่าวได้อีกด้วย

ในด้านผู้ต้องขังที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ เจ้าหน้าที่ของเรือนจำ จะปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรด้านงานยุติธรรม และองค์กรทางการแพทย์ เพื่อให้ได้รับการดูแลที่จำเป็นต่อการบำบัดรักษา หลังจากที่ได้รับ การรักษาจนมีอาการดีขึ้นแล้ว ก็จะถูกส่งตัวกลับไปรับโทษ ผู้ต้องขังที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจะได้รับการดูแลสุขภาพและเข้าร่วมทำงานที่เหมาะสมซึ่งช่วยในการควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซีย มีโปรแกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดียาเสพติด (Dealing with Drugs related Prisoners) โดยการสร้างทัณฑสถานสำหรับผู้ต้องขังคดียาเสพติด และใช้กระบวนการรักษาและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติด

โปรแกรมการฝึกวิชาชีพ ณ ทัณฑสถานเปิด จำนวน 6 แห่ง ทั่วประเทศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบริษัทเอกชนเข้ามาร่วมฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง อาทิ งานปศุสัตว์ งานเกษตรกรรม งานฝีมือ งานช่างไม้ งานเครื่องจักร เป็นต้น

ข้อมูลเกี่ยวกับกรมราชทัณฑ์ไทย

ข้อมูลทั่วไป

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม

อำนาจหน้าที่

กรมราชทัณฑ์ ในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยให้สอดคล้องกับ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักราชวิทยาลัย และหลัก ทฤษฎีวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะ ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ขององค์การสหประชาชาติ

3. ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

4. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้ เป็นอำนาจหน้าที่ ของกรม หรือตามที่ กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

พันธกิจ (Mission)

1. ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีอาชีพ

2. บำบัด ฟื้นฟู และแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายหลัก (Over all Goal)

1. ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในระหว่างถูกควบคุมอย่างถูกต้องตามหลักอาชญาวิทยา หลักทฤษฎีวิทยา และมีสภาพความเป็นอยู่ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ

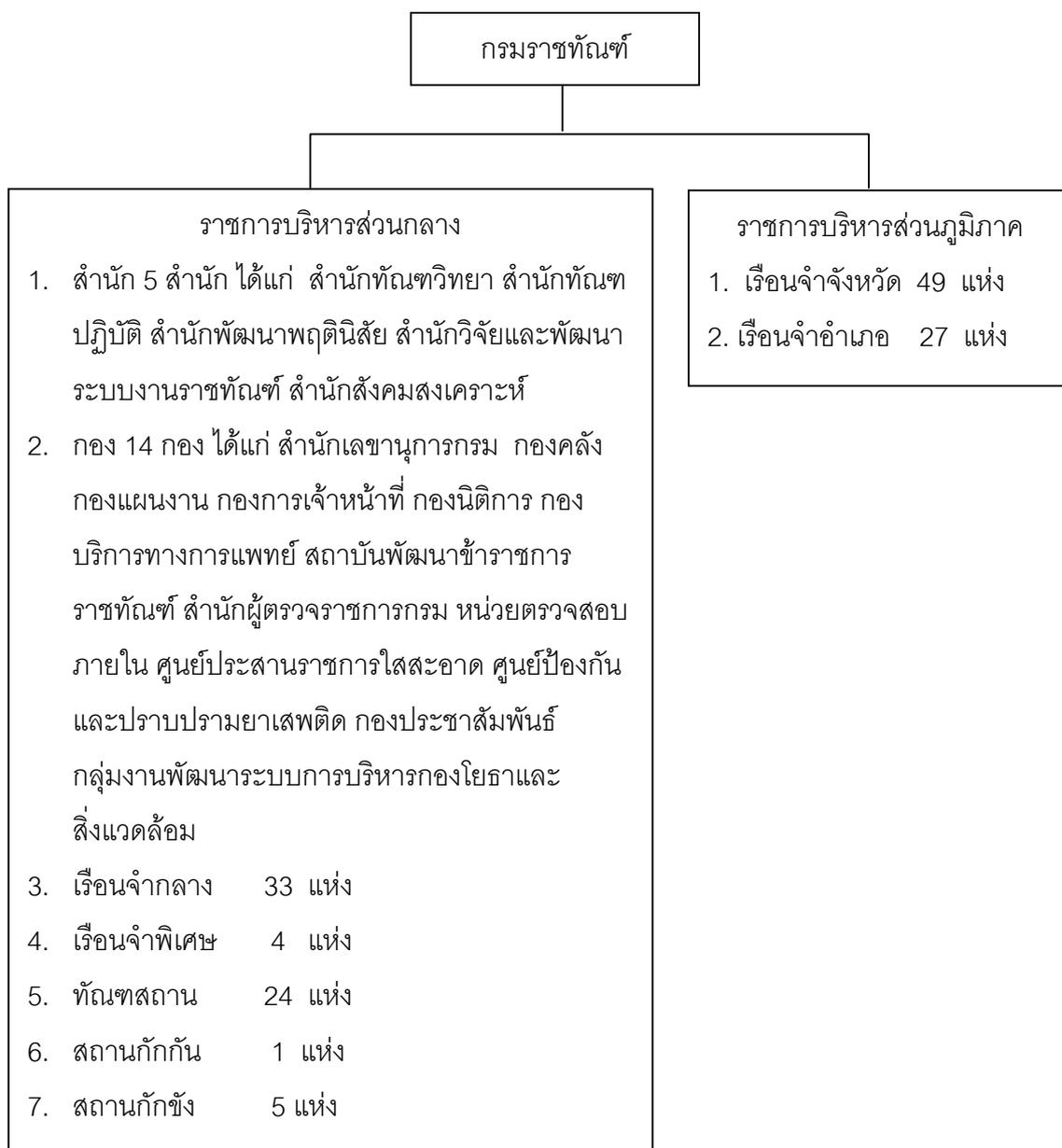
2. ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไข ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมนิสัยให้เป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนาและสามารถเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ

การแบ่งส่วนราชการ

กรมราชทัณฑ์ มีโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ดังนี้

ภาพที่ 2.3

โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของกรมราชทัณฑ์

หมายเหตุ: รวมมีหน่วยงานปฏิบัติระดับเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ 143 แห่ง

* ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2550 (กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์)

2.2 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การบำบัดแก้ไขนักโทษ

ข้อ 65. การบำบัดแก้ไขนักโทษจะต้องดำเนินการตลอดระยะเวลาที่นักโทษผู้นั้นต้องโทษจำคุก หรือโทษอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยจะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้นักโทษนั้นเคารพต่อกฎหมายและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ซึ่งการบำบัดแก้ไขเพียงทำให้เกิดผลเช่นนั้นพร้อมไปกับได้พัฒนาจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบและความนับถือในตนเองของนักโทษ

ข้อ 66.

(1) ในกรณีนี้ ทางเรือนจำจะต้องใช้มาตรการทุกอย่างรวมทั้งการอบรมทางศาสนา ตามที่จะจัดได้ ตลอดจนให้การศึกษา การจัดให้มีการแนะแนวและฝึกอบรมด้านอาชีพ กิจกรรมสังคม การฝึกฝนเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีและการกีฬา เพื่อให้เหมาะสมกับนักโทษรายบุคคล โดยคำนึงถึงประวัติทางสังคมและประวัติการกระทำผิดของนักโทษ ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ทัศนคติและลักษณะทางอารมณ์ของนักโทษ ตลอดจนกำหนดระยะเวลาของโทษจำคุก และแนวโน้มเกี่ยวกับอนาคตของนักโทษผู้นั้นภายหลังการพ้นโทษ

(2) สำหรับนักโทษทุกคนที่มีกำหนดโทษจำคุกเป็นระยะเวลาที่ยาวพอสมควร ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องมีข้อมูลรายละเอียดของนักโทษแต่ละคนนั้นเกี่ยวกับประวัติทางสังคมและประวัติการกระทำผิดของนักโทษ ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ทัศนคติและลักษณะทางอารมณ์ของนักโทษ ตลอดจนกำหนดระยะเวลาของโทษจำคุก และแนวโน้มเกี่ยวกับอนาคตของนักโทษผู้นั้นภายหลังการพ้นโทษ อีกทั้งจะต้องมีรายงานการตรวจของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจของนักโทษผู้นั้น กับรายงานการบำบัดทางจิตหากมี เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(3) รายงานและเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลดังกล่าวจะต้องจัดเก็บอยู่ในแฟ้มแยกเป็นรายบุคคล ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยและจะต้องมีการจัดแยกประเภทของแฟ้ม เพื่อสะดวกแก่การปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการบำบัดแก้ไขนักโทษผู้นั้น

การจำแนกประเภทของนักโทษและการคัดแยกนักโทษรายบุคคล

67. วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทของนักโทษคือ

(ก) เพื่อคัดแยกนักโทษออกจากบรรดานักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรม และ ความประพฤติที่ไม่ดีซึ่งอาจชักนำไปในทางที่เลวร้ายนั้น

(ข) เพื่อประโยชน์ในการจัดมาตรการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษ จึงต้องมี การคัดแยกประเภทของนักโทษหลายประเภท

68. การจัดให้มีเรือนจำหลายประเภท และการจัดให้มีแดนต่าง ๆ ของเรือนจำแยก เป็นหลายแดนตามประเภทของนักโทษ เป็นเรื่องที่ควรดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่การบำบัดแก้ไข นักโทษให้เหมาะสมแก่ลักษณะของนักโทษนั้น

69. ในทันทีที่รับนักโทษผู้นั้นเข้าสู่เรือนจำ และได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักโทษผู้นั้นแล้ว การจัดรายการฝึกอบรมและบำบัดแก้ไขนักโทษผู้นั้น ให้อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะ สำหรับนักโทษผู้นั้น ตลอดจนความสามารถและแนวโน้มของนักโทษผู้นั้นเป็นฐานในการพิจารณา

จากมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว ทำให้ กรมราชทัณฑ์ได้มีการพัฒนางานด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ก็เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของ กรมราชทัณฑ์ เป็นไปตามมาตรฐาน และให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยกำหนดให้ มีด้านการบำบัดแก้ไขนักโทษไว้ใน ข้อ 65 การบำบัดแก้ไขนักโทษจะต้องดำเนินการตลอดระยะเวลาที่นักโทษผู้นั้นต้องโทษจำคุก หรือโทษอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยจะต้องมีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมให้นักโทษนั้นเคารพต่อกฎหมาย และสามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ซึ่งการบำบัดแก้ไข นั้นทำให้เกิดผลเช่นนั้น พร้อมไปกับได้พัฒนาจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบและ ความนับถือในตนเองของนักโทษ

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกรมราชทัณฑ์ พบว่า กรมราชทัณฑ์ได้มีการกำหนด พันธกิจ (Mission) และ เป้าหมายหลัก (Over all Goal) ไว้อย่างชัดเจนในด้านการแก้ไขฟื้นฟู และ พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และเพื่อให้การดำเนินการในด้านดังกล่าว เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด กรมราชทัณฑ์จึงได้มีการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถาน สามารถนำไปปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างเป็นรูปธรรม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอเสนอ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2548 ถึง ปัจจุบัน (2550) ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2548 กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดนโยบายเน้นหนักประจำปี ข้อที่ 5 : เรื่องการ แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัย โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ มีการนำโปรแกรมแก้ไข ฟื้นฟูที่เหมาะสมมาใช้กับผู้ต้องขังแต่ละประเภท อย่างน้อย 1 โปรแกรม เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 เรือนจำ/ทัณฑสถานได้ดำเนินงานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ทั้งหมด 193 โปรแกรม จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งสิ้น 114 แห่ง (จากทั้งหมด 134 แห่ง) และมีจำนวน ผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูทั้งหมด 14,384 คน (กรมราชทัณฑ์, 2548)

ในปี พ.ศ. 2549 ได้กำหนดให้การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เป็นตัวชี้วัดที่ 4 : ระดับความสำเร็จของการนำแนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังไปปฏิบัติ โดยให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ (ยกเว้น สถานกักขัง กักกัน) มีการนำโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในแต่ละรูปแบบมาวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเภทของเรือนจำ และพฤติกรรมการกระทำผิดของผู้ต้องขัง อย่างน้อย 1 แนวทางโดยโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมี 3 แนวทาง เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ เรือนจำ/ทัณฑสถานได้ดำเนินงานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งหมด 187 โปรแกรม จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งสิ้น 134 แห่ง และมีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูทั้งหมด 8,218 คน (กรมราชทัณฑ์, 2549)

และในปี พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นนโยบายเน้นหนัก อีกครั้ง โดยกำหนดไว้ใน ข้อที่ 4 : การพัฒนาประสิทธิภาพการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ ดำเนินการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม และโปรแกรมการจัดสวัสดิการให้กับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ อย่างน้อยแนวทางละ 1 โปรแกรม เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ เรือนจำ/ทัณฑสถานได้ดำเนินงานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งหมด 263 โปรแกรม จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งสิ้น 134 แห่ง และมีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ารับการอบรมตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูทั้งหมด 10,760 คน (กรมราชทัณฑ์, 2550)

จากการศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ผู้ศึกษา พบว่า กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการดังกล่าว โดยกำหนดให้เป็นนโยบายหลักที่สำคัญ เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานมีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง และเพื่อให้เห็นภาพการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์อย่างชัดเจน และถูกต้อง ผู้ศึกษาขอเสนอความเป็นมา รูปแบบและวิธีการในการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังต่อไปนี้

2.3 การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

ความเป็นมาของการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เริ่มมีความเชื่อว่าหากเราปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด อย่างไร เขาก็จะออกมาอยู่กับเราในลักษณะนั้น ถ้าเราปฏิบัติต่อเขาอย่างเสีย เขาก็จะออกมาอยู่กับเราอย่างเสีย และคนทำผิดก็มีได้เกิดความเกรงกลัวโทษทัณฑ์เสมอไป หากแต่เป็นเพราะความจำเป็น ความถูกต้องจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีความเชื่อว่า คนทำผิดเพราะสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมและกดดันให้คนหันไปสู่การกระทำผิด คนที่ได้

รับบริการหล่อหลอมขัดเกลาจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีขาดโอกาสทางสังคมก็จะหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้นการปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดจึงต้องหันมาให้โอกาสบุคคลเหล่านี้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ขัดเกลาให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในสังคมเมื่อพ้นโทษได้

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง นับเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งต้องควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้นก็จัดเป็นวัตถุประสงค์หลัก ในการอบรมแก้ไขให้คนที่กระทำผิดได้ปรับตัว ปรับพฤติกรรม และกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดขึ้นอีก ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของงานราชทัณฑ์ที่นานาประเทศถือปฏิบัติ การนำผู้กระทำ

ผิดคุมขังไว้ โดยไม่ให้การอบรมแก้ไขฟื้นฟู เพียงแต่คุมขังไว้ นอกจากจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกลับตัวแล้วยังทำให้ผู้กระทำผิดต้องมีสภาพเสื่อมโทรมลงไปกว่าเดิม เนื่องจากเมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำโดยไม่มีกิจกรรมใด ๆ ทำ หรือไม่ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมในการพัฒนาตนเองแล้ว ก็จะมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต และเกิดการรวมกลุ่มเรียนรู้ ถ้ายทอดพฤติกรรมอาชญากรซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ภารกิจในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังยังเป็นการส่งเสริมภารกิจในการควบคุมผู้ต้องขัง เพราะหากไม่มีกิจกรรมในการแก้ไขฟื้นฟูแล้วจะทำให้การควบคุมเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะผู้ต้องขังจะอยู่ว่างไม่ได้ทำกิจกรรม จะคิดฟุ้งซ่าน เล่นการพนัน หรือกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย ทำให้การควบคุมดูแลเป็นไปด้วยความยากลำบาก ตรงกันข้ามหากมีกิจกรรมด้านการแก้ไขฟื้นฟูแล้วจะทำให้

ผู้ต้องขังอยู่ในจุดที่ง่ายต่อการควบคุม และมีสุขภาพจิตที่ดีไม่คิดฟุ้งซ่านถึงเรื่องคดีเรื่องครอบครัว หรือเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นที่มาของการแหกหัก หรือคิดหลบหนี

ดังนั้น ภารกิจด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจึงเป็นภารกิจที่สำคัญและจำเป็นสำหรับงานราชทัณฑ์ โดยเฉพาะงานเรือนจำในการที่จะทำให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดขึ้นอีก (นัทธี จิตสว่าง, 2546)

จากความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เปลี่ยนไป นำไปสู่การพัฒนารูปแบบในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เปลี่ยนไปเช่นกัน ภายใต้แนวคิดดังกล่าว โดย นัทธี จิตสว่าง ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ (2546-2550) ได้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมนิสัย เป็นไปตามปรัชญาการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู และเพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมีความเหมาะสมครอบคลุมทั้งในด้านการควบคุม และแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัย ตามหลักอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา ตามมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ด้วย โดยในปี พ.ศ. 2546 กรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโปรแกรมการแก้ไข

พัฒนาพหุตินิสัยผู้ต้องขังขึ้น โดยมีภารกิจหลักในการพัฒนางานด้านการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ และในปี พ.ศ. 2547-2550 กรมราชทัณฑ์ ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อสร้างหลักสูตรในการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละประเภท จำนวน 7 หลักสูตร โดยได้ทำการทดลองหลักสูตรที่เรือนจำต้นแบบ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

1. เรือนจำกลางนครปฐม จัดโปรแกรมเฉพาะสำหรับแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ
2. เรือนจำพิเศษธนบุรี จัดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง
3. เรือนจำจังหวัดนนทบุรี จัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
4. ทณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี จัดโปรแกรมแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย
5. เรือนจำกลางคลองเปรม จัดโปรแกรมแก้ไขผู้ใช้ความรุนแรงในครอบครัว และโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา
6. เรือนจำพิเศษมีนบุรี จัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีลักษณะรวมตัวเป็นแก๊ง

และในปี พ.ศ. 2548 กรมราชทัณฑ์ได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพหุตินิสัยซึ่งในคู่มือได้บรรจุหลักสูตรการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และได้มีการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานมีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องเป็นรูปธรรม จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) อีกทั้งยังได้มีการประเมินติดตามผลการดำเนินงาน และพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามแนวทางที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน

รูปแบบและวิธีการในการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

รูปแบบและวิธีการในการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบและวิธีการมาจาก แนวคิดของ นัทธิ จิตสว่าง ที่มองว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเฉพาะผู้กระทำผิดที่อยู่ในสถานควบคุม ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่ดำเนินการอยู่ทั่วไปได้แก่ การฝึกอาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม อย่างไรก็ตามการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว เป็นเพียงการดำเนินการขั้นพื้นฐานซึ่งมักจะจัดให้ผู้ต้องขังทั่ว ๆ ไป ทั้งเรือนจำหรือสถานควบคุม ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพอิตติตัว มีการศึกษาและผ่านการอบรมทางศีลธรรม การแก้ไขด้วยวิธีการดังกล่าวยังไม่ได้ลงลึกถึงสาเหตุและมูลเหตุจูงใจ ตลอดจนพฤติกรรมในการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละประเภทแต่ละบุคคล ดังนั้นโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจึงจะต้องเป็นโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูที่ลงลึกถึงผู้ต้องขังแต่ละประเภท ซึ่งมีมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดที่แตกต่างกัน พฤติกรรมต่างกัน เพื่อมุ่งผลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบยั่งยืน

โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าว เรียกว่าโปรแกรมเฉพาะตามประเภทคดีและตามพฤติกรรม ซึ่งแต่ละโปรแกรมเฉพาะก็จะประกอบไปด้วยโปรแกรมย่อยหรือหลักสูตรย่อย ๆ หลายหลักสูตร เพื่อฝึกทักษะและมุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม (นัทธี จิตสว่าง, 2546) โดยเฉพาะพฤติกรรมอาชญากรซึ่งจะมีหลักสูตรเฉพาะในการให้ความรู้และฝึกทักษะ รวมทั้งการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม แต่ละบุคคลตามความเหมาะสม เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย และโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง เป็นต้น

โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะนี้ อาจแยกตามประเภทคดี หรือแยกตามพฤติกรรมของผู้ต้องขังก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมว่าจะมุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกลุ่มใด ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (เรือนจำ เรือนพัฒนา, 2548)

1. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นขั้นตอนแรกที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในโปรแกรมที่จัดขึ้นโดยพิจารณาคัดเลือกในแง่ของคดี หรือพฤติกรรมการกระทำผิดซึ่งจัดอบรมเป็นรุ่น ๆ ละประมาณ 20-50 คน

2. การเตรียมการ

2.1 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข

เพื่อทำความรู้จักกับสมาชิกเป็นรายบุคคล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นกรณีศึกษา (Case study) โดยคณะกรรมการจำแนก หรือ นักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุ พฤติกรรมการกระทำผิด ภูมิหลังของสมาชิก ในทุกมิติ และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพิจารณากำหนด หลักสูตร ระยะเวลาให้สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย

2.2 จัดทำประวัติและประเมินบุคลิกภาพรายบุคคล

สมาชิกที่เข้ารับการอบรมทุกคน จะต้องได้รับการประเมินบุคลิกภาพและสุขภาพจิต โดยนักจิตวิทยา เพื่อประเมินความพร้อมในการเข้ารับการอบรมฯ และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมิน เมื่อจบหลักสูตร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และการสังเกตพฤติกรรม ประกอบกัน

2.3 การฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (Shock Therapy)

คือการฝึกวินัยอย่างหนัก เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้ตระหนักและสำนึกในการกระทำผิดของตนเอง โดยการฝึกจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ผู้ฝึกอย่างใกล้ชิด ซึ่งกิจกรรมประกอบด้วย

- กิจกรรมเพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ถึงการเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยให้ทำงานบริการในเรือนจำ เช่น งาน สุขาภิบาลเรือนจำ การทำความสะอาดสุขภัณฑ์ กำจัดสิ่งปฏิกูล เป็นต้น
- การฝึกระเบียบแถว เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อย่างมีระเบียบวินัย ฝึกความอดทนเข้มแข็ง และสร้างภูมิคุ้มกันให้สมาชิกมีสุขภาพแข็งแรงทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ
- การฝึกกายบริหาร เพื่อให้สมาชิกมีสุขภาพแข็งแรง โดยกายบริหารด้วย 10 ท่าพญายม ซึ่งประกอบด้วย 1. เคียงสะบัด 2. หมัดคู่ 3. ชูเข้า 4. เกาตาตุ่ม 5. จุ่มให้ลึก 6. คี๊กข้ามเคียว 7. เวียนรอบตัว 8. ทัวร์ข้างหลัง 9. ตั้งยุบข้อ 10. ต่อปรบมือ
- กิจกรรมสำนึกบาป เก้าอี้ร้อน (Hot Chair) เป็นกิจกรรมให้สมาชิกรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่มีใครผิด โดยให้หนึ่งนั่ง หนึ่งยืน โดยระหว่างที่หนึ่งนั่ง ให้สมาชิกรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่หนึ่งยืน เพื่อให้เกิดความสำนึกในการกระทำผิดของตน

2.4 การจูงใจสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานกลุ่ม

การอยู่ร่วมกันของสมาชิกเป็นกลุ่มจะต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนจึงจะทำให้กลุ่ม เกิดพลัง ในการเปลี่ยนแปลงโดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่ และสามารถ แสดงบทบาทของตนตามหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้องเพื่อให้สมาชิกรู้จักหน้าที่และบทบาทของตนเองในขณะที่อยู่ร่วมกัน

3. การดำเนินการตามโปรแกรม หรือการบำบัดฟื้นฟู

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหลัก เพราะเป็นเนื้อหาสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเป็นการดำเนินงานตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ สำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตาม กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งจะเน้นเกี่ยวกับการให้ความรู้และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ การฝึก ทักษะ รวมถึงการดำเนินการตามกระบวนการกลุ่ม และใช้เครื่องมือในการบำบัดอื่น ๆ เช่น ดนตรี บำบัด ศิลปะบำบัด อาชีวบำบัด ครอบครัวบำบัด การให้คำปรึกษาเฉพาะรายและกลุ่มแก่ผู้ต้องขัง โดยแต่ละโปรแกรมจะมีความหลากหลาย ซึ่งจะจัดอย่างไรขึ้นอยู่กับภาวะวิเคราะห์สาเหตุการ กระทำผิด และการจัดประเภทผู้กระทำผิดแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ทีมงานของผู้จัดโปรแกรมจะเป็นฝ่ายกำหนด

4. การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ขั้นตอนนี้นับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้ แก่ผู้ต้องขัง ในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำซ้ำอีก

5. การดูแลหลังปล่อย

เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะต้องประสานชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการให้การดูแลผู้ต้องขังที่พ้นโทษ หากไม่มีขั้นตอนนี้แล้วผู้ต้องขังที่ได้รับการอบรมมาดี หากกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม สังคมเดิม ก็จะไม่สามารถทนต่อสิ่งยั่วยุและกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกได้

สำหรับการจัดหลักสูตรเฉพาะเพื่อให้ความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมผู้ต้องขังแต่ละโปรแกรมจะมีหลากหลายวิชา แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในภาพรวมแล้วโดยทั่วไปอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดทางเพศ วัตถุประสงค์หลักของการจัดโปรแกรมดังกล่าว คือ การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ วัตถุประสงค์รอง คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ดังนั้น หลักสูตรนี้จะแยกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรก จะเน้นการทำให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงสาเหตุการกระทำผิดของเขา และส่วนที่สองจะเน้นการพัฒนาทักษะในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ตัวอย่างของหลักสูตรหรือบทเรียน เช่น การสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม การทำความเข้าใจในการกระทำผิดของตน การรับรู้ความรู้สึกของผู้เสียหาย เพศศึกษา การจัดการกับความใคร่ การควบคุมอารมณ์ การฝึกทักษะทางสังคม การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

2. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง การจัดโปรแกรมในการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง จะต้องทำการศึกษาประวัติ และสาเหตุการกระทำผิดแล้วแยกประเภทของการใช้ความรุนแรงของผู้กระทำผิดแบบต่าง ๆ เพื่อมากำหนดว่าจะจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นการควบคุมตนเอง โดยเฉพาะอารมณ์และความโกรธ รวมทั้งเน้นการปรับความคิด ค่านิยม และความเชื่อที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ตัวอย่างของหลักสูตร เช่น การค้นหาสาเหตุของความรุนแรงแต่ละบุคคล การเรียนรู้ผลกระทบต่อผู้เสียหาย การจัดการกับความโกรธ และความเครียด การแก้ปัญหาชีวิตและการตัดสินใจในการดำเนินชีวิต การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น การสื่อสารและการเจรจาต่อรอง การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

3. โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ผู้ต้องขังในคดีค้ายาเสพติดรายย่อยที่กระทำผิดโดยความจำเป็น ส่วนใหญ่จะกระทำผิดเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจและการมีทัศนคติและค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกลุ่มนี้ จึงต้องเน้น แก้ไขฟื้นฟูใน 3 ส่วน คือ

- ส่วนแรกจะเน้นการฝึกอาชีพตามความถนัดเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล ให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้มีอาชีพรองรับหลังพ้นโทษและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

- ส่วนที่สองจะเน้นการฝึกจิตใจและการปรับทัศนคติ ค่านิยม ให้มีสัมมาอาชีวะ และรักการทำงานสุจริต โดยอาศัยหลักสูตรการอบรมผ่านกระบวนการกลุ่ม เพื่อปรับเปลี่ยน ทัศนคติการสร้างวินัย เพื่อสมาชิกได้ยึดติดและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

- ส่วนที่สามคือการปรับสภาพแวดล้อม เนื่องจากสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ แม้ตั้งใจจะกระทำดีหากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยก็อาจเป็นอุปสรรคได้

ตัวอย่างของหลักสูตร เช่น พิษภัยและผลกระทบของยาเสพติด เทคนิคการหลีกเลี่ยงจากเครือข่ายยาเสพติด สัมมาอาชีวะ อุดมการณ์ของชาติ จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม พิธีสาบานตนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น

5. การใช้โปรแกรมย่อยรูปแบบต่าง ๆ เช่น

5.1 ศาสนาบำบัด

ศาสนาบำบัดคือ การนำหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ทางศาสนา มาขัดเกลาจิตใจ และให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่สมาชิกที่เข้ารับการอบรม

5.2 อาชีพบำบัด

เป็นการฝึกวิชาชีพให้แก่สมาชิก เพื่อเพิ่มทักษะทางอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลังพ้นโทษ โดยเน้นการฝึกวิชาชีพระยะสั้นเพราะใช้เวลาน้อยในการฝึกสอน ในขณะที่ผู้ต้องขังสามารถนำไปเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขัง รักการทำงาน ไม่เกียจคร้าน และเห็นคุณค่าของการประกอบอาชีพที่สุจริต แต่ในการอบรมตามโปรแกรมฯ ยังมีการฝึกวิชาชีพตามโปรแกรมพื้นฐานควบคู่กันไปด้วย

5.3 ดนตรีบำบัด

ดนตรีมีผลต่อความรู้สึก ทำให้เกิดความสุขสนทนานเพลิดเพลิน คลายความเครียด ลดความวิตกกังวล เน้นความคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง เรียนรู้และยอมรับความสามารถตนเอง และผู้อื่น เสี่ยงดนตรีเป็นตัวกระตุ้นชนิดหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

5.4 ครอบครัวบำบัด

ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ให้ประสบความสำเร็จ เพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐานและสถาบันแรกของมนุษย์ การมีความเข้าใจและเอื้ออาทรต่อกันเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มครอบครัวสัมพันธ์ (Family Relation) โดยเชิญครอบครัวผู้ต้องขังมารับฟังการบรรยาย และจัดกลุ่มสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขัง และครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อรับทราบปัญหาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

5.5 กีฬาบำบัด

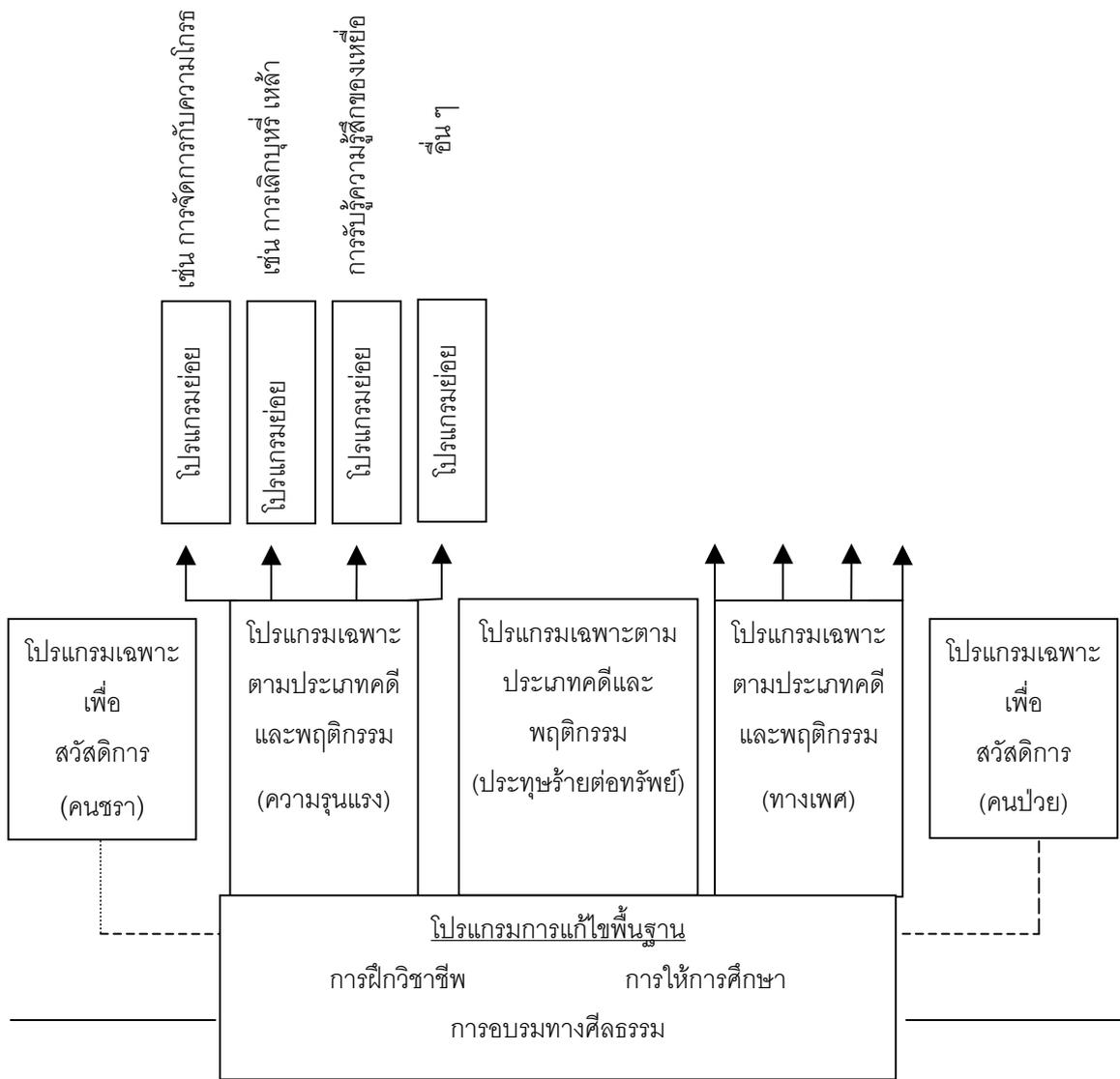
เป็นการนำกีฬามาใช้ในการปรับพฤติกรรมผู้ต้องขัง ให้รู้จักการให้อภัยและรู้จักการทำงานเป็นทีม อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ลดความตึงเครียด และมีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีวินัยในตนเองและการมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี เกิดความสามัคคีระหว่างสมาชิกกลุ่ม

5.6 ศิลปะบำบัด

เป็นการนำศิลปะมาบำบัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม โดยเฉพาะ การบำบัดผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เพราะงานศิลปะเป็นงานที่ฝึกให้มีสมาธิ ความอดทน และมีความคิดสร้างสรรค์

ภาพที่ 2.4

ตัวแบบโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในระดับต่าง ๆ

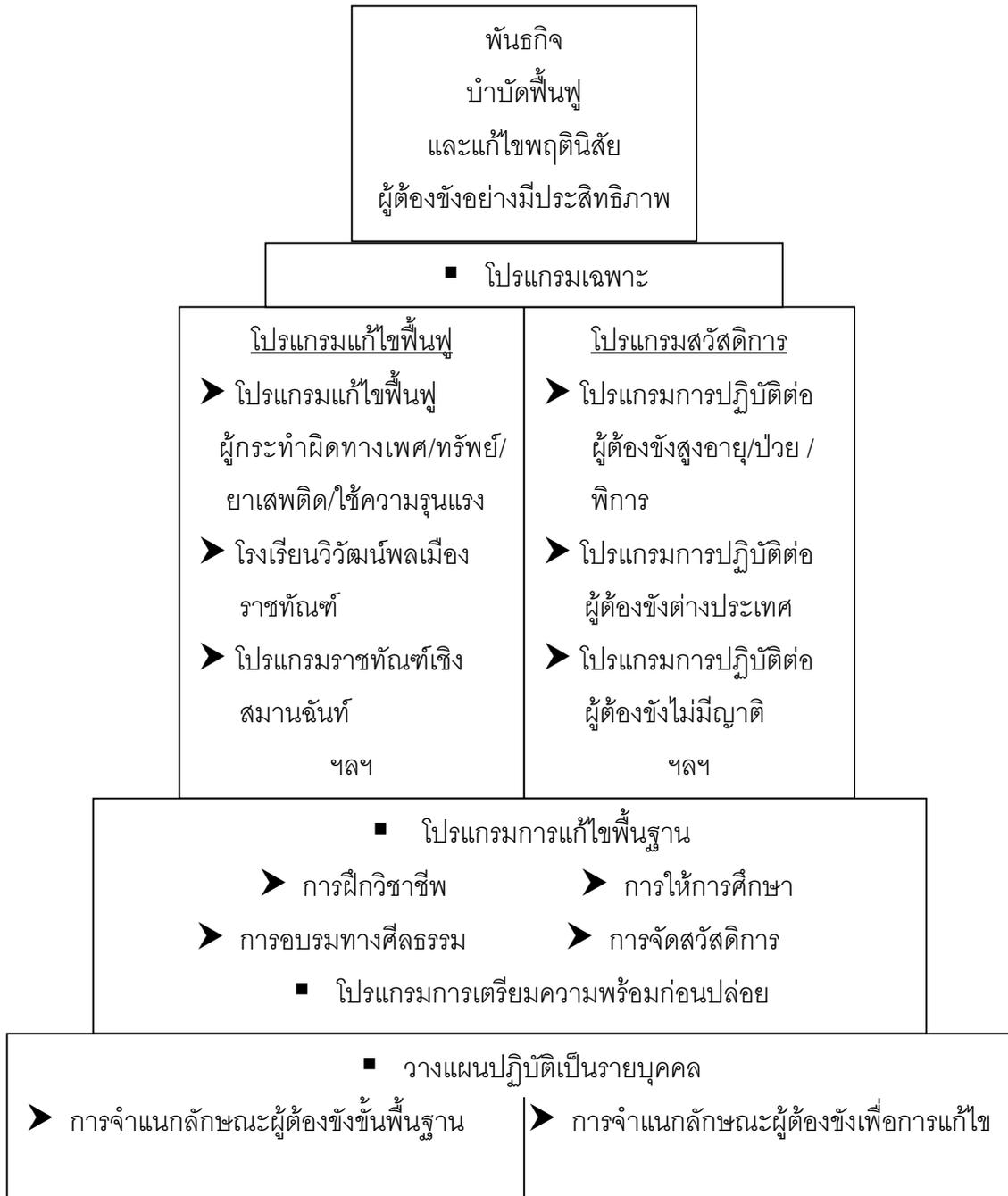

ที่มา: นัทธี จิตสว่าง, โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, 2546, น. 5

ภาพที่ 2.5
การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

เป้าหมาย

“เราจะคืนคนดี มีคุณค่า กลับสู่สังคม”

ที่มา: กรมราชทัณฑ์, จุลสารโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขัง, 2550

2.4 หลักสูตรโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังประเภทคดีต่าง ๆ (โปรแกรมเฉพาะ)

ในปี 2551 กรมราชทัณฑ์กำหนดให้การจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังประเภทคดีต่าง ๆ (โปรแกรมเฉพาะ) เป็นภารกิจที่เรือนจำและทัณฑสถาน ทุกแห่ง (ยกเว้น สถานกักกันและสถานกักขัง) ต้องนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และมีคุณภาพ อย่างน้อย 1 โปรแกรม (สำนักวิจัยและพัฒนา ระบบงานราชทัณฑ์, กรมราชทัณฑ์, 2551) โดยกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักสูตรการจัดโปรแกรมฯ 7 หลักสูตร ดังนี้

1. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ
2. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง
3. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย
4. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว
5. โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน
6. โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด
7. โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา

โดยในแต่ละหลักสูตรจะมีเนื้อหาวิชา และวิทยากรที่ใช้ในการอบรมผู้ต้องขังแตกต่างกัน และกำหนดระยะเวลาในการอบรมตามหลักสูตร ในชั้นบำบัดฟื้นฟู ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง แบ่งเป็น

1. วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน ไม่น้อยกว่า 42 ชั่วโมง
2. วิชาเฉพาะสำหรับแต่ละโปรแกรม ไม่น้อยกว่า 39 ชั่วโมง
 - การให้ความรู้ (Knowledge)
 - ปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)
 - ฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)
3. วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง ไม่น้อยกว่า 39 ชั่วโมง ดำเนินการโดย
 - วิทยากรภายใน
 - วิทยากรภายนอก

รวมระยะเวลาในการอบรมตามหลักสูตร ในชั้นบำบัดฟื้นฟู ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง

ตารางที่ 2.1

หลักสูตรการ จัดโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดทางเพศ

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<ul style="list-style-type: none"> - สํารวจคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย - จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข - ประมุขนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม - ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต - ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม 		<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>นักจิตวิทยา/พยาบาล</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p>
<p><u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม 2. ฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.) 3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life) 4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น 5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.) 	<p>3 ชม.</p> <p>15 ชม.</p> <p>3 ชม.</p> <p>6 ชม.</p> <p>15 ชม.</p>	<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>วิทยากรภายนอก</p> <p>วิทยากรภายนอก</p> <p>นักสังคมสงเคราะห์/นักจิตวิทยา หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ</p>
รวม	42 ชม.	
<p><u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมผู้กระทำผิดทางเพศ (Knowledge)</u></p> <p><u>วิชาบังคับ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ 2. เพศศึกษาและการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพศตรงข้าม 3. การจัดการกับอารมณ์ทางเพศและการปรับพฤติกรรมต่อสิ่งเร้า 	<p>3 ชม.</p> <p>6 ชม.</p> <p>3 ชม.</p>	<p>สภาพนายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ</p> <p>แพทย์ /พยาบาล /สาธารณสุขจังหวัด ฯลฯ</p> <p>แพทย์ /พยาบาล /สาธารณสุขจังหวัด ฯลฯ</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์		
<u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการกระทำผิดของตนเอง	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย	6 ชม.	ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พิเศษ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น		
3. ทักษะการสื่อสาร		
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวสัมพันธ์	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรม</u> <u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.2

หลักสูตรการจัดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิด
ที่ใช้ความรุนแรง

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
- สัมภาษณ์เลือกกลุ่มเป้าหมาย - จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข - ประเมินทิศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม - ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต - ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน นักจิตวิทยา/พยาบาล เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมค้นหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำ ปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	
<u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมการปรับพฤติกรรม</u> <u>ผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง (Knowledge)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษ ในคดีความผิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต 2. การประสบความสำเร็จด้วยสัมมาอาชีวะ <u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการกระทำผิด ของตนเอง 2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม 2. ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ	3 ชม. 3 ชม. 6 ชม. 6 ชม. 3 ชม.	สหภาพนายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ วิทยากรภายนอก
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหา อย่างถูกวิธี 2. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการ กับความเครียด 3. ทักษะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ และค่านิยม	6 ชม. 6 ชม. 3 ชม.	วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
ที่จะนำไปสู่ความรุนแรง วิชาเลือก (เลือก 1)		
1. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น		
3. ทักษะการสื่อสาร		
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวสัมพันธ์	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะและพฤติกรรม</u> <u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.3

หลักสูตรการจัดโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิด
เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<ul style="list-style-type: none"> - สํารวจคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย - จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข - ปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม - ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต - ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม 		<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>นักจิตวิทยา/พยาบาล</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p>
<p><u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม 2. ฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.) 3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life) 4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น 5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.) 	<p>3 ชม.</p> <p>15 ชม.</p> <p>3 ชม.</p> <p>6 ชม.</p> <p>15 ชม.</p>	<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>วิทยากรภายนอก</p> <p>วิทยากรภายนอก</p> <p>นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ</p>
รวม	42 ชม.	
<p><u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย (Knowledge)</u></p> <p><u>วิชาบังคับ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดที่เกี่ยวข้อง 	3 ชม.	สภาพทนายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น		
<u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการกระทำผิดของตนเอง	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย	6 ชม.	ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ		
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
3. ทักษะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ และค่านิยมที่จะนำไปสู่ความรุนแรง	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการสื่อสาร		
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวสัมพันธ์	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรม</u> <u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.4

หลักสูตรการจัดโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
- สัมภาษณ์เลือกกลุ่มเป้าหมาย		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต		นักจิตวิทยา/พยาบาล
- ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกอบรมวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษาารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	
<u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน (Knowledge)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	3 ชม.	สภานายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ
2. การวิเคราะห์และการสร้างอาชีพตนเอง	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
3. การประสบความสำเร็จด้วยสัมมาอาชีพะ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์		
<u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกระทำผิดของตนเอง	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย	3 ชม.	ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน
3. หนทางสู่ความสำเร็จในชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ		

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญห อย่างถูกวิธี	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการ กับความเครียด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น		
3. ทักษะการสื่อสาร		
รวม	39	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวสัมพันธ์	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรี บำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่ เรือนจำ/ ทัณฑสถาน (อาจจัด ได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะและพฤติกรรม</u> <u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.5

หลักสูตรการจัดโปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด (ผู้ค้ารายย่อย)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<ul style="list-style-type: none"> - สํารวจคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย - จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข - ปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม - ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต - ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม 		<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>นักจิตวิทยา/พยาบาล</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p>
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	
<u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด (ผู้ค้ารายย่อย) (Knowledge)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	3 ชม.	สภานายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ
2. พิษภัยและผลกระทบของยาเสพติด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
3. การวิเคราะห์และการสร้างอาชีพตนเอง	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การประสบความสำเร็จด้วยสัมมาอาชีพะ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์		
<u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกระทำผิดของตนเอง	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. หนทางสู่ความสำเร็จในชีวิตโดยไม่พึ่งพายาเสพติด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
3. การสาบานตนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ		
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. เทคนิคการปฏิเสธและการหลีกเลี่ยงหนีเครือข่ายยาเสพติด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการสื่อสาร		
3. การจัดการกับความเครียด		
รวม	39 ชม.	

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวยุคใหม่	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก /เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรม</u>		
<u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.6

หลักสูตรการจัดโปรแกรมแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้

ความรุนแรงในครอบครัว

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
- สํารวจคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต		นักจิตวิทยา/พยาบาล
- ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกระเบียบวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	
<u>การให้ความรู้ สำหรับโปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว (Knowledge)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบทลงโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	3 ชม.	สภาพนายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ
2. การหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u>		
1. การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. บทบาทหน้าที่สมาชิกครอบครัวที่ดี		
<u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u>		
<u>วิชาบังคับ</u>		
1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกระทำผิดของตนเอง	6 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย ผู้เสียหาย วิชาเลือก (เลือก 1)	3 ชม.	ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ
1. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม 2. ประสบการณ์ตรงของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ	} 3 ชม.	วิทยากรภายนอก
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u> <u>วิชาบังคับ</u>		
1. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
3. การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและการเป็นพ่อแม่ที่ดี	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. ทักษะการสื่อสาร	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
5. ทักษะการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยมที่จะนำไปสู่ความรุนแรง	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวสัมพันธ์	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก /เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรม</u> <u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

ตารางที่ 2.7

หลักสูตรการบำบัดโปรแกรมปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิด
อันเนื่องมาจากการดื่มสุรา

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<ul style="list-style-type: none"> - สํารวจคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย - จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข - ปฐมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโปรแกรม - ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต - ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรมก่อนเข้าโปรแกรม 		<p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p> <p>นักจิตวิทยา/พยาบาล</p> <p>เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน</p>
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้างบรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกอบรมวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
<u>การให้ความรู้ สำหรับการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา (Knowledge)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การให้ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ 2. พิษภัยและผลกระทบจากการดื่มสุรา <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม <u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการกระทำผิดของตนเอง 2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. ชีวิตมีสุขโดยปราศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2. การสาบานตนไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา/ยาเสพติด/อบายมุข	3 ชม. 6 ชม. 3 ชม. 3 ชม. 3 ชม. 3 ชม.	สภานายความ/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ แพทย์ /พยาบาล /สาธารณสุขจังหวัด ฯลฯ วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ วิทยากรภายนอก
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. โปรแกรมบำบัดและเทคนิคการเลิกสุรา 2. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหาอย่างถูกวิธี 3. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด 4. ทักษะการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น	6 ชม. 3 ชม. 6 ชม. 3 ชม.	วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวยุคใหม่	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะ บำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่ เรือนจำ/ ทัณฑสถาน (อาจจัด ได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	
- สัมภาษณ์เลือกกลุ่มเป้าหมาย		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- จำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไข		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ประชุมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้า โปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
- ประเมินบุคลิกภาพ/สุขภาพจิต		นักจิตวิทยา/พยาบาล
- ประเมินความรู้/ทักษะ/ทัศนคติ และพฤติกรรม ก่อนเข้าโปรแกรม		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) ก่อน</u>		
1. การจูงใจและสร้างสัมพันธภาพ และการสร้าง บรรทัดฐานของกลุ่ม	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. ฝึกอบรมวินัยแบบเข้มข้น (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. กิจกรรมเดินหาสาระของชีวิต (Walk Rally for Life)	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. การเข้าใจชีวิตและรู้จักคุณค่าของตนเองและผู้อื่น	6 ชม.	วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
5. การให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายกลุ่ม (วันละ 3 ชม. 5 วัน รวม 15 ชม.)	15 ชม.	นักสังคมสงเคราะห์ หรือ นักจิตวิทยาหรือเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบโปรแกรมฯ
รวม	42 ชม.	
<u>การให้ความรู้ สำหรับการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการดื่มสุรา (Knowledge)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การให้ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ 2. พิษภัยและผลกระทบจากการดื่มสุรา <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2. จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม <u>การปรับทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกระทำผิดของตนเอง 2. การเรียนรู้ผลกระทบและความรู้สึกของผู้เสียหาย <u>วิชาเลือก (เลือก 1)</u> 1. ชีวิตมีสุขโดยปราศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2. การสาบานตนไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุรา/ยาเสพติด/ อบายมุข	3 ชม. 6 ชม. 3 ชม. 3 ชม. 3 ชม.	สหภาพนายควม/อัยการ/ตำรวจ ฯลฯ แพทย์ /พยาบาล /สาธารณสุข จังหวัด ฯลฯ วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก ผู้เสียหาย/ตำรวจ/องค์กรเอกชน ฯลฯ วิทยากรภายนอก
<u>การฝึกทักษะด้านต่าง ๆ (Skill)</u> <u>วิชาบังคับ</u> 1. โปรแกรมบำบัดและเทคนิคการเลิกสุรา 2. ทักษะการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญห อย่างถูกวิธี	6 ชม. 3 ชม.	วิทยากรภายนอก วิทยากรภายนอก

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

วิชา	ระยะเวลา	วิทยากร
3. ทักษะการควบคุมอารมณ์โกรธและการจัดการกับความเครียด	6 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. ทักษะการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
รวม	39 ชม.	
<u>วิชาบังคับพื้นฐาน (ทุกหลักสูตรต้องดำเนินการ) หลัง</u>		
1. ทักษะการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
2. ครอบครัวยุคใหม่	3 ชม.	เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
3. การตั้งเป้าหมายชีวิต	3 ชม.	วิทยากรภายนอก
4. กลุ่มบำบัดต่าง ๆ เช่น ศิลปะบำบัด ดนตรีบำบัด กีฬาบำบัด ศาสนาบำบัด ละครบำบัด อาชีวะบำบัด ฯลฯ	30 ชม.	วิทยากรภายนอก/เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ ทัณฑสถาน (อาจจัดได้มากกว่า 30 ชม.)
รวม	39 ชม.	
<u>ประเมินความรู้ ทักษะและพฤติกรรม</u>		เจ้าหน้าที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน
<u>หลังการเข้าโปรแกรม</u>		
รวมระยะเวลาชั้นบำบัดฟื้นฟู	120 ชม.	

2.5 สถิติที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2.8

สถิติจำนวนโปรแกรมแก้ไขพื้นที่เรือนจำและทัณฑสถานนำไปปฏิบัติ
แยกตามประเภทโปรแกรม ปี 2549-2550

ประเภทโปรแกรมแก้ไข	ปี 2549	ปี 2550
โปรแกรมแก้ไขพื้นที่ผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม (ผู้ค้ารายย่อย)	38	58
โปรแกรมแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	16	32
โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง	10	23
โปรแกรมแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดทางเพศ	4	11
โปรแกรมอื่น ๆ ได้แก่ โปรแกรมความมั่นคง, กำหนดโทษสูง, ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ๆ	29	46
รวม	97	170

ที่มา: ศูนย์พัฒนาโปรแกรมการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์
ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2550

ตารางที่ 2.9

สถิติผู้ต้องขังเด็ดขาดที่เข้าโปรแกรมแก้ไขพื้นที่เฉพาะ

ปี	ผู้ต้องขังเด็ดขาด	ผู้ต้องขังที่เข้าโปรแกรมแก้ไขพื้นที่เฉพาะ	ร้อยละ
2548	121,734	14,384	11.81
2549	108,610	8,218	7.57
2550	124,374	10,760	8.65

ที่มา: ศูนย์พัฒนาโปรแกรมการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์
ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2550

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยศพล ชัยฤทธิ์ (2546, น. 111-112) ได้ศึกษา ปัญหาอุปสรรคการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง (เกษตรโยธิน) ค่ายประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี ได้แบ่งปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง (เกษตรโยธิน) ออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านอาคารสถานที่ และด้านการใช้หลักสูตร ผลการศึกษา พบว่า ทักษะของครูฝึกและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการโครงการโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง (เกษตรโยธิน) จำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการบริหาร พบว่า ครูฝึกและผู้ที่เกี่ยวข้องมีทักษะเห็นด้วยเกี่ยวกับปัญหาด้านนี้ สูง 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับคือ เห็นว่าโรงเรียนได้มีการนโยบายการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาสู่การปฏิบัติ เห็นว่ามีการเตรียมการและจัดเอกสารหลักสูตรการสอนไว้อย่างเหมาะสม งบประมาณในการปฏิบัติงานก็ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ ควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านบุคลากร พบว่า ครูฝึกและผู้ที่เกี่ยวข้องมีทักษะเห็นด้วยเกี่ยวกับปัญหาด้านนี้ สูง 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับคือ เห็นว่าบุคลากรในโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองไม่เพียง บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้รับมอบหมายหน้าที่มากเกินไปไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน และเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการสอน จึงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ครูฝึกและผู้ที่เกี่ยวข้องมีทักษะเห็นด้วยเกี่ยวกับปัญหาด้านนี้ สูง 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับคือ เห็นว่าการสร้างแรงจูงใจทำให้นักเรียนปฏิบัติตัวอยู่ในระเบียบวินัยและประพฤติตัวดี นักเรียนส่วนมากมีความพร้อมทั้งด้านสภาพร่างกายและจิตใจ ที่จะรับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ นักเรียนเห็นความสำคัญของการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ มีความตั้งใจและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

ด้านอาคารสถานที่ พบว่า สถานที่คับแคบเป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรม สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม ซึ่งมีหลายกิจกรรม จึงควรจัดหาสถานที่เหมาะสมไว้สำหรับการฝึกด้วย และควรมีอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมให้เพียงพอ

ด้านการใช้หลักสูตร พบว่า ควรมีการติดตามประเมินผลนักเรียนที่พ้นโทษแล้ว ว่ากลับไปใช้ยาเสพติดอีกหรือไม่ และอยู่ในสังคมอย่างไร ในการดำเนินการควรมีการจัดให้มีการฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้นควบคู่ไปด้วย เพื่อนักเรียนจะได้มีอาชีพติดตัวหลังพ้นโทษ เนื้อหาวิชาของหลัก

สูตรมีความเหมาะสมกับนักเรียน และระยะเวลาในการดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ และการฝึกอบรมควรมีความเหมาะสม

ศิริชยา สมจิตร (2545, น. 109) ได้ศึกษา ทักษะของบุคลากรต่อปัญหาการปฏิบัติงาน ชุมชนบำบัดของเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน โดยศึกษาจากผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการ ทัณฑสถาน และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านชุมชนบำบัด จำนวน 191 คน ได้กำหนดลักษณะ ปัญหาในการปฏิบัติงานชุมชนบำบัดของเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถานไว้ 5 ด้าน คือ ด้าน การบริหารจัดการ ด้านสถานที่ที่ปฏิบัติงาน ด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่ชุมชนบำบัด) ด้านผู้รับ บริการ (ผู้ต้องขังคดีอาญาเสพติด) และด้านโปรแกรมการปฏิบัติงาน ผลการศึกษา พบว่า ทักษะต่อ ปัญหาในแต่ละด้านของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ ทักษะต่อปัญหาด้านบริหารจัดการ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.6) เห็นว่ามีปัญหาการน้อย ปัญหาด้านสถานที่ที่ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.6) เห็นว่ามีปัญหามาก ปัญหาด้านผู้ให้บริการ (เจ้าหน้าที่) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.5) เห็นว่ามี ปัญหาการน้อย ปัญหาด้านผู้รับบริการ (ผู้ต้องขังคดีอาญาเสพติด) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.9) เห็นว่ามี ปัญหามาก และปัญหาด้านโปรแกรมการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีปัญหามาก (ร้อยละ 83.2) และได้ให้ข้อเสนอแนะ 3 ด้าน โดยสรุปได้ดังนี้

ด้านนโยบายการบริหารจัดการ กรมราชทัณฑ์ควรให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ที่ และทัศนคติในเชิงบวกต่องานด้านชุมชนบำบัด เพื่อความสะดวกในการประสานงานหรือขอความร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นโยบายยังไม่ชัดเจน ขาดการ สนับสนุนในด้านงบประมาณ นอกจากนี้ผู้บริหารควรได้รับความรู้ ทักษะในเบื้องต้น เพื่อให้เกิด ประโยชน์ต่อการบริหารงาน และควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความ มั่นใจ ท่วมเทก่าลังใจ ก่าลังความคิดและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของผู้ต้องขังควรมี ระเบียบเกี่ยวกับการย้ายผู้ต้องขัง โดยมีให้มีการย้ายระหว่างที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนบำบัด เพื่อให้ เกิดความต่อเนื่อง และควรเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังที่เข้าร่วม เช่น นำมาร่วมพิจารณาประกอบ การลดวันต้องโทษ เพื่อให้มีกำลังใจ มุ่งมั่นและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ควรมีการแยกงาน ชุมชนบำบัดออกจากงานด้านอื่น ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานได้เต็มที่ และเห็นความสำคัญเท่าเทียม กับงานอื่น

ด้านวิธีการปฏิบัติงาน ควรมีการจัดสถานที่เพื่อดำเนินงานให้เป็นสัดส่วน เหมาะแก่การ ทำกิจกรรม และควรจัดทำคู่มือการดำเนินงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควร จัดหาอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมให้เพียงพอกับจำนวนสมาชิก นอกจากนี้ควรมีการติดตาม ประเมินผลผู้ต้องขังที่พ้นโทษเพื่อวัดผลสำเร็จของงานชุมชนบำบัด

ด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนน้อย และต้องรับผิดชอบหลายด้าน มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากหน่วยงานให้ความสำคัญน้อย เพราะเป็นงานที่เป็นเป็นรูปธรรมช้า นอกจากนี้ควรให้มีบุคลากรในสายงานต่าง ๆ มาช่วยสนับสนุน เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักทัศนวิทยา ฯลฯ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านชุมชนบำบัดไม่ได้รับการเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปพัฒนางานต่อไป

สุมนทิพย์ ใจเหล็ก (2545, น. 90) ได้ศึกษา ปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดียาเสพติด คือการขาดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ หากผู้ต้องขังในคดียาเสพติดมีโปรแกรมเฉพาะสำหรับการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู น่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดียาเสพติดสามารถแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวได้โดยตรงกับสาเหตุในการกระทำผิด สามารถแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังได้อย่างตรงตามสาเหตุสำคัญ อันจะส่งผลให้การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูผู้ต้องขัง มีประสิทธิภาพว่าการอบรม บำบัด แก้ไข ฟื้นฟู โดยใช้โปรแกรมขั้นพื้นฐานที่มีการใช้กันโดยทั่วไปสำหรับผู้ต้องขังทุกประเภท ซึ่งสามารถจะแก้ไขปัญหามาตรึงตามสาเหตุ หรือพฤติกรรมในการกระทำผิด

ธีรพงศ์ พงษ์ศิริเดชา (2546, น. 86, 89) ได้ศึกษา ทักษะของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อมาตรการการควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางคลองเปรม โดยศึกษาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ตั้งแต่ระดับ 1-9 จำนวน 369 คน ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.0 เห็นด้วยว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในปัจจุบันควรมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลัก รองลงมา ร้อยละ 21.4 เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเพียงร้อยละ 1.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 แสดงว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีความเห็นว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในปัจจุบันควรมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลัก อยู่ในระดับเห็นด้วย และ พบว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.6 เห็นด้วยว่าการจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีส่วนช่วยในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย รองลงมา ร้อยละ 23.7 เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเพียงร้อยละ 0.6 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 แสดงว่า เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีความเห็นว่า การจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมีส่วนช่วยในการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย อยู่ในระดับเห็นด้วย

วินิพพล พิเศษผลเจริญ (2546, น. 66-67) ได้ศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินการพักการลงโทษในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ศึกษาได้สรุปประเด็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบันการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำของกรมราชทัณฑ์ได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานดีขึ้นตามหลักอาชญาวิทยาและ ทัศนวิทยาสมัยใหม่ เพื่อทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว การปฏิบัติก็ให้เป็น

ไปตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ โดยยึดหลักมนุษยธรรมและนำประชาชนภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากขึ้น และเปิดเรือนจำสู่สังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น ในระยะหลัง ๆ ปรากฏว่า จำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำกระทำไม่ได้ไม่ทั่วถึง และถ้าพิจารณาถึงหลักการก็คิดว่าราชทัณฑ์ไทยเราก็ค่อนข้างทันสมัยนะ ถ้าดูกฎหมายราชทัณฑ์ก็ทันสมัย แต่ค่อนข้างที่จะใช้เรือนจำฟุ่มเฟือยไปหน่อย ซึ่งการใช้โทษจำคุกมีวัตถุประสงค์สำคัญในการแก้ไขผู้กระทำผิดโดยเน้นไปที่การแก้ไขพฤติกรรม ซึ่งการแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าวไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากบางคนมีระยะเวลาในการรับโทษมาก บางคนมีน้อย การแก้ไขพฤติกรรมโดยใช้เรือนจำนั้น จึงไม่เป็นเครื่องมือที่ครอบจักรวาล อีกทั้งมีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นทางด้านบุคลากร สถานที่และงบประมาณ การแก้ไขโดยใช้เรือนจำจึงดำเนินการไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร มีผลเพียงแต่จะจำกัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมเท่านั้น

สาวิตรี ชูขยาย (2549, น. 100) ได้ศึกษา ทักษะผู้กระทำผิดทางเพศต่อการเข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ : กรณีศึกษาเรือนจำกลางนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า จากการประเมินผลโดยนักจิตวิทยา ทำให้ทราบว่า โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศมีส่วนช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ให้มีวินัยในตนเองมากขึ้น และมีความสำนึกในการกระทำผิดของตน นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่เข้าโปรแกรมยอมรับว่า โปรแกรมฯ ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ ซึ่งทำให้เกิดความอดทนและมีระเบียบวินัย และใจเย็นมากขึ้น ช่วยให้สำนึกถึงความผิดที่ได้กระทำลงไป ส่งผลให้สภาพจิตใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งได้มีการพัฒนารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจากการใช้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูพื้นฐาน ได้แก่ การจัดการศึกษา สายสามัญและสายอาชีพ การฝึกวิชาชีพ และการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาขึ้นเป็นการใช้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูเฉพาะ ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม แต่ละบุคคลตามความเหมาะสม โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือ เช่น โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทางเพศ โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย และโปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำผิดที่ใช้ความรุนแรง เป็นต้น และจากการศึกษาข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูและโปรแกรมแก้ไขที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น โปรแกรมชุมชนบำบัด โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง (เกษตรโยธิน) ทำให้ทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ซึ่งผู้ศึกษาคิดว่าการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายกัน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานนั้นอาจมีบางส่วนที่คล้ายคลึงเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการศึกษา ปัญหาในการปฏิบัติงานตามโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

ครั้งนี้ จึงแบ่งลักษณะปัญหาในการปฏิบัติงานออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ด้านผู้ต้องขัง ด้านสถานที่ และด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังปรากฏในกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

